

Geografska znanja i vještine u procesu učenja i poučavanja građanskog odgoja i obrazovanja – primjer geografije Hrvatske

Doc. dr. sc. Ružica Vuk

Sveučilište u Zagrebu

Prirodoslovno-matematički fakultet

GEOGRAFSKI ODSJEK

POLITIČKA DIMENZIJA GRAĐANSKE KOMPETENCIJE

Doprinos geografije: Regije i regionalizacija

TRI NUTS 2 regije

- države-članice Europske unije podijeljene su na 268 tzv. **statističkih regija** (u pravilu imaju od 800.000 do 3,000.000 stanovnika)
- prema razini njihove razvijenosti određuje se financiranje njihova razvoja
- Hrvatska od 2007. do 2012. godine podijeljena u tri statističke regije: Sjeverozapadna Hrvatska (sa Zagrebom), Panonska (Središnja i Istočna) Hrvatska i Jadranska Hrvatska

NUTS REGIJE 2014.

- 2012. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije objavilo je novu statističku klasifikaciju prostornih jedinica RH (NUTS 2), usuglašenu s EUROSTAT-om i Europskom komisijom:
- na **prvoj razini** prostornih jedinica Hrvatska čini jedinstvenu regiju
- na **drugoј razini** podijeljena je na **Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku**
- na **trećoj razini** podijeljena je na 21 županiju?
- očekuje se da će nova klasifikacija osigurati veću ukupnu apsorpciju sredstava iz EU fondova

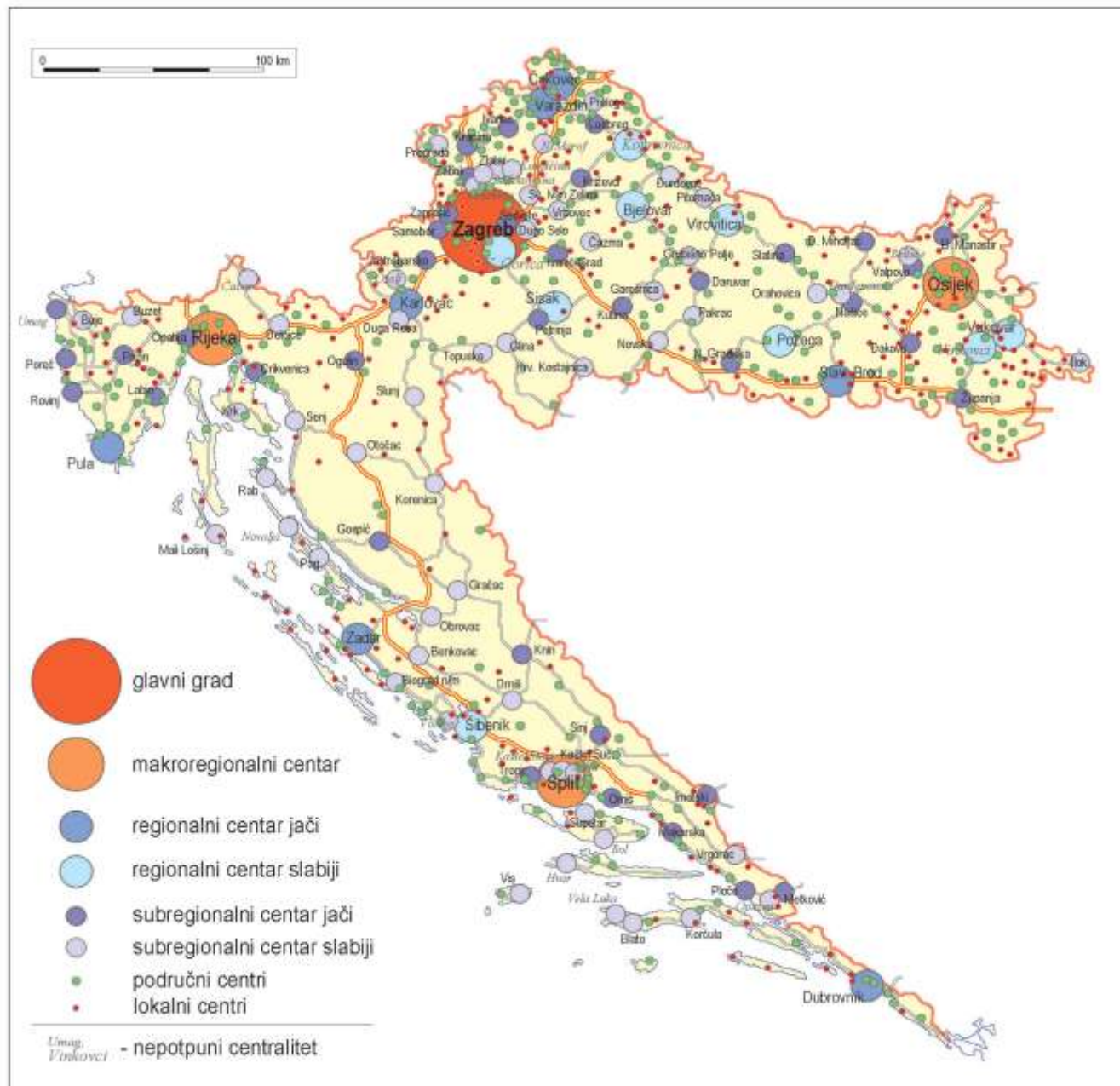
Statističke regije Hrvatske na drugoj razini prostornih jedinica (2013.)

Upravne regije

- 20 + 1 županija
- 128 upravnih gradova
- 428 općina

Mreža centralnih naselja Hrvatske

EKOLOŠKA DIMENZIJA GRAĐANSKE KOMPETENCIJE
Doprinos geografije: Prirodnogeografska
obilježja Hrvatske

Speleološki objekti

- U Hrvatskoj je do danas registrirano više od **11.500 speleoloških objekta** bez prirodnih ulaza s površine objekata.
- dužinom se ističe špiljski sustav Đulin ponor-Medvedica kod Ogulina (16,4 km)
- dužinom se ističe jamski sustav Kita Gaćešina-Draženova Puhaljka (> 26 km)
- dubinom se ističe jamski sustav Lukina jama-Trojama na Velebitu (1431 m) i među 20 je najdubljih jama na svijetu (2013.)

Bogatstvo šuma

- 2012. u Hrvatskoj je pod šumom bilo 2,233.569 hektara ili 22.336 km² ili **39,5%** ukupne površine Hrvatske (Statistički ljetopis Hrvatske 2013.) (aktualizirati svake godine iz SLJH)
- šume čine veliko prirodno bogatstvo Hrvatske s oko 4500 biljnih vrsta

Jadransko more

- Hrvatskoj pripada 31.067 km² **obalnog mora** (22,4% ukupne površine Jadranskog mora) te još oko 18.415 km² pripadajućeg **gospodarskog pojasa** na šelfu i otvorenom moru.
- Zračna duljina kopnene obale iznosi 526 km, a stvarna 1880 km. Hrvatska ima **indeks razvedenosti** kopnene obale **3,6**.
- U hrvatskom dijelu Jadrana je 79 otoka, 525 otočića i 642 hridi i grebena ili ukupno **1246**.

Upravno-teritorijalna pripadnost obala Jadranskoga mora

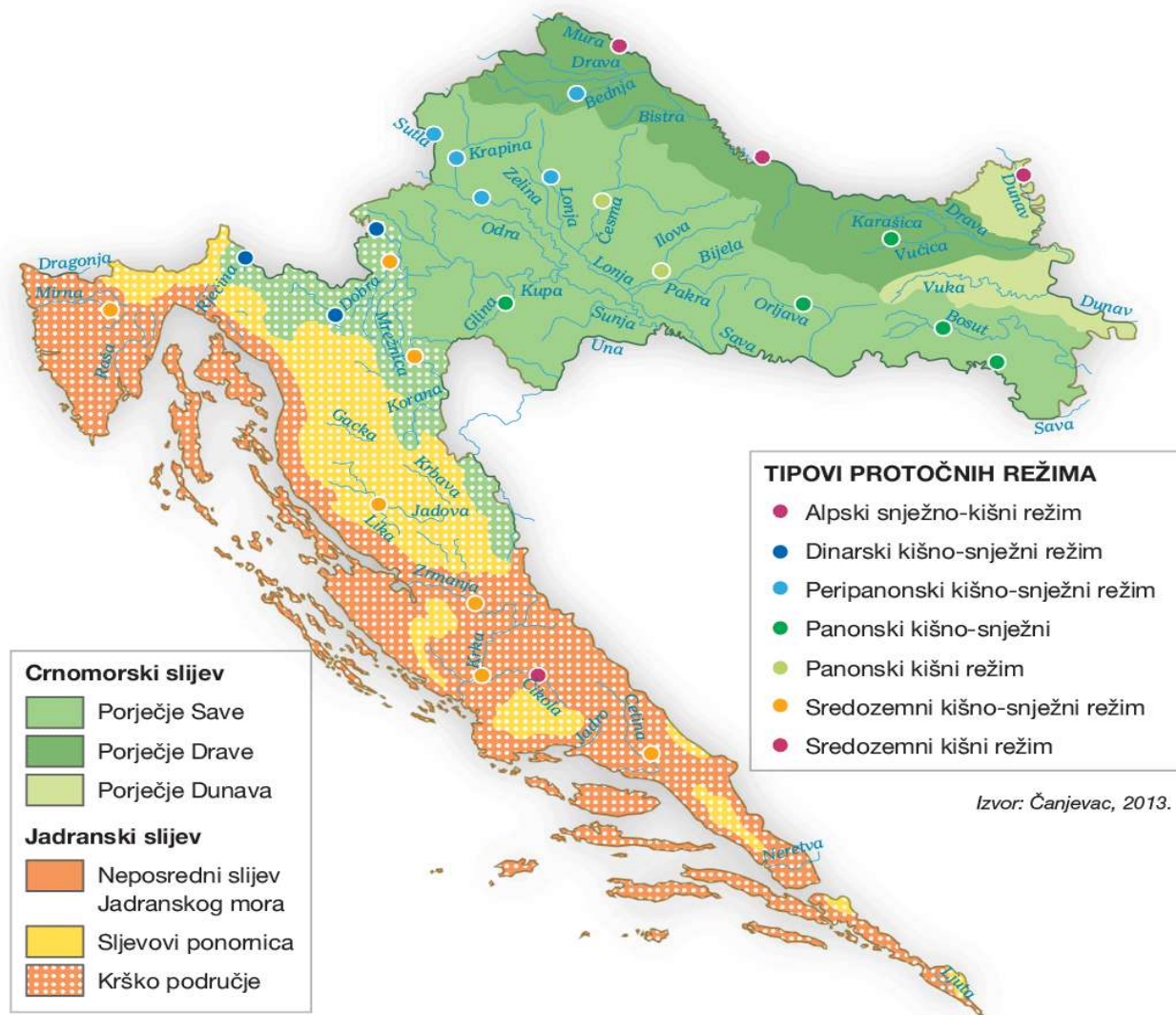
država	duljina kopnene obale u km	%	duljina obale otoka u km	%	Ukupno km	%
Hrvatska	1880,0	49,0	4398	97,2	6278	75,1
Italija	1249,0	32,5	23	0,6	1272	15,2
Albanija	396,0	10,3	10	0,2	406	4,9
Crna Gora	249,0	6,5	11	0,3	260	3,1
Grčka	-	-	73	1,7	73	0,9
Slovenija	44,5	1,1	-	-	44,5	0,5
Bosna i Hercegovina	21,2	0,6	-	-	21,2	0,3
Ukupno	3839,7	100,0	4515	100,0	8354,7	100,0

(Pomorski zbornik, 1961.; DZS, Statistički ljetopis, 2012.,
Duplančić Leder i dr., 2004.)

Valorizacija voda na kopnu

- npr. pakiranje izvorske pitke vode u boce
- U panonsko-peripanonskom području najpoznatija mjesta korištenja izvora (početkom 2013.) su Lipik, Gorica Svetojanska, Apatovac, Bela, Stari Golubovec, Gotalovec, a u dinarskom području Cijljane, Vrlika, Sinac, Ličko Lešće, Lovinac, Sveti Rok.

Porječja, sljevovi i protočni režimi u Hrvatskoj

Deset najvećih prirodnih i umjetnih* jezera u Hrvatskoj

	Ime jezera	Površina (km ²)	Dubina	Nadmorska visina
1.	Vransko jezero (Biograd)	30,7	4	0,1
2.	Dubravsko jezero*	17,1	14	138
3.	Jezero Peruća*	13,0	64	360
4.	Prukljansko jezero	11,1	25	0,5
5.	Varaždinsko jezero*	10,1	14	158
6.	Vransko jezero (Cres)	5,8	74	16
7.	Krušćičko jezero*	3,9	-	554
8.	Kopačevsko jezero	1,5-3,5	3	80
9.	Borovik (Đakovo)*	2,5	7	108
10.	Lokvarsko jezero*	2,1	40	770

Ekološko stanje površinskih voda u Hrvatskoj

- Ekološko stanje površinskih voda **ocjenjuje se** na temelju promjena fizikalno-kemijskih i hidromorfoloških elemenata kakvoće vode uzrokovanih ljudskim djelatnostima u odnosu na vrijednosti uobičajene za tip vode.
- Površinski vodotoci mogu biti ocijenjeni jednom od sljedećih pet kategorija: vrlo dobro, dobro, umjereno, loše i vrlo loše stanje.

Ekološko stanje površinskih voda u Hrvatskoj

ZAŠTITA PRIRODE

- **Zaštićene prirodne vrijednosti** su zaštićena područja, zaštićene vrste te zaštićeni minerali i sigovine.
- Početkom 2013. površina **zaštićenih područja** iznosi 6692,9 km² što je 11,8% površine Republike Hrvatske, a razvrstana su u devet kategorija: 1. strogi rezervat, 2. nacionalni park, 3. posebni rezervat, 4. park prirode, 5. regionalni park (2), 6. spomenik prirode (105), 7. značajni krajolik (85), 8. park-šuma (34), 9. spomenik parkovne arhitekture (122).
- prema zakonu o zaštiti prirode zaštićeno je više od 3000 vrsta kategorijama **strogo zaštićene divlje vrste**, **zaštićene divlje vrste** te **zaštićene zavičajne udomaćene vrste**.

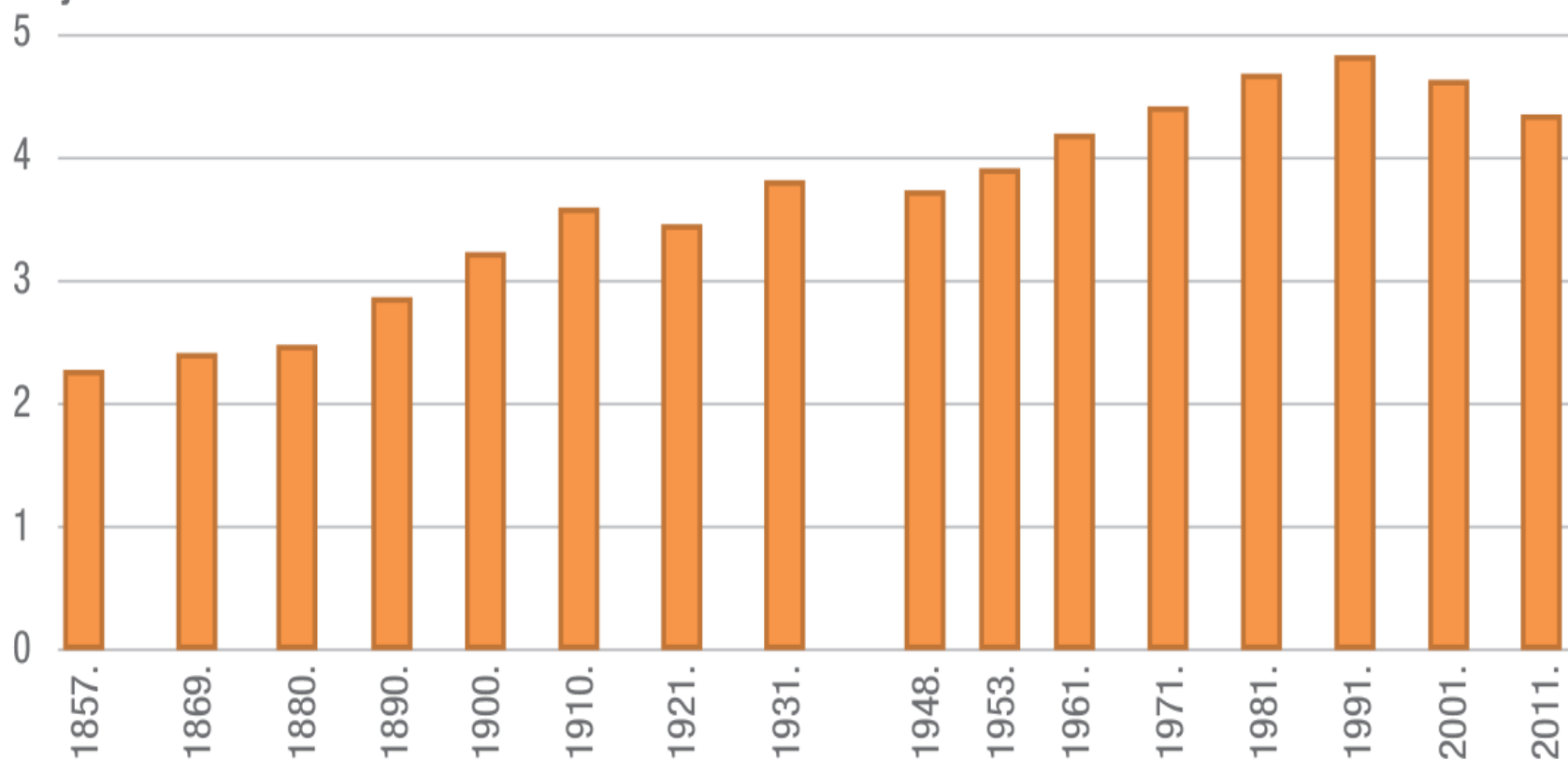
Međunarodna zaštita i vrijednost

- iznimna vrijednost i očuvanost
- na UNESCO-ovom [popisu svjetske prirodne baštine](#) je NP Plitvička jezera (od 1979.)
- planina Velebit dio je [međunarodne mreže rezervata biosfere](#) (od 1987. uključena u UNESCO-ov znanstveni program Čovjek i biosfera), a od 2012. i regionalni park Mura-Drava-Dunav.
- područja na Popisu međunarodno vrijednih močvara ([Ramsarska konvencija](#)): PP Kopački rit, PP Lonjsko polje, delta Neretve, ornitološki rezervat Crna mlaka i PP Vransko jezero
- Park prirode Papuk uključen je u [Europsku mrežu geoparkova](#)
- na [Pristupnom popisu](#) za uvrštavanje u UNESCO-ov Popis svjetske baštine su šire područje Kornata, Velebit i Lonjsko polje

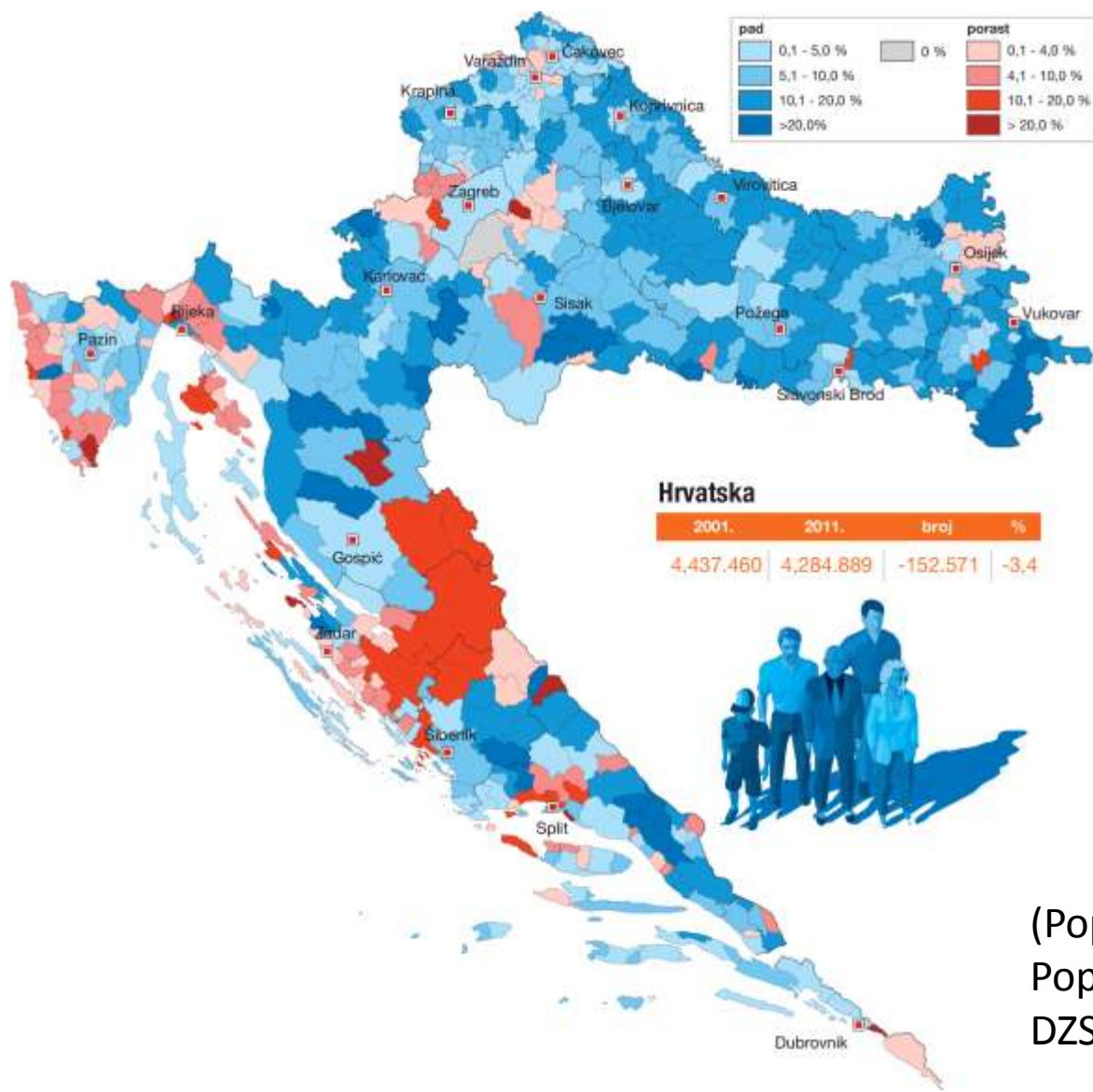
DRUŠTVENA DIMENZIJA GRAĐANSKE KOMPETENCIJE
Doprinos geografije: Društvenogeografski
proces i obilježja Hrvatske

Kretanje broja stanovnika Hrvatske po popisima od 1857. do 2011. godine

milijuna stanovnika

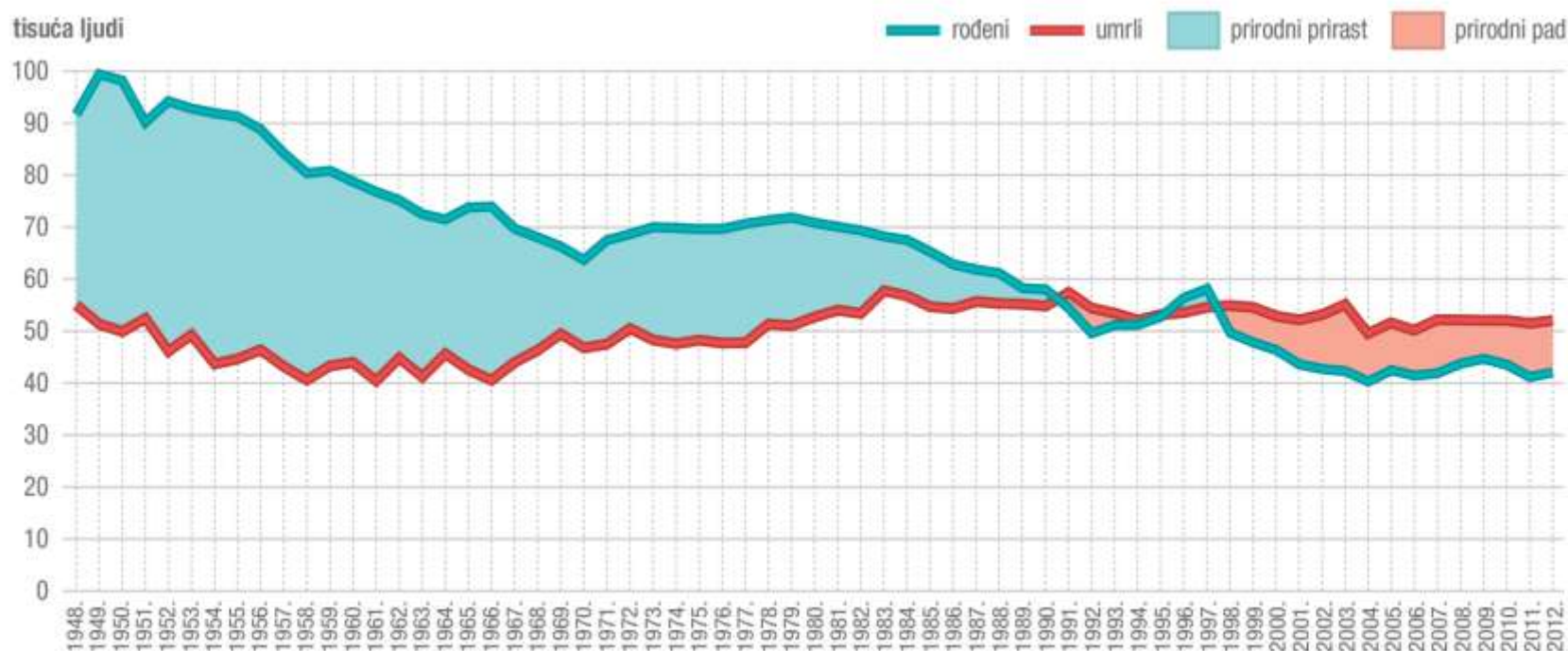
Promjena broja stanovnika u međupopisnom razdoblju 2001.-2011. u upravnim gradovima i općinama RH

(Popis stanovništva 2001. i
Popis stanovništva 2011.,
DZS)

Prirodna promjena stanovništva RH

- 2012. $n = 9,8 \text{ ‰}$, $N_v = 41.771$
- 2012. $m = 12,1 \text{ ‰}$, $M = 51.710$

Iz Priopćenja 7.1.1.

- 2012. **negativna prirodna promjena** od **2,3 ‰**
- prirodni prirast zabilježile samo Splitsko-dalmatinska i Međimurska županija te Grad Zagreb, a prirodni pad sve ostale županije
- 2012. prirodni prirast zabilježen je u 26 upravnih gradova i 58 općina, nulti prirodni prirast u jednom upravnom gradu i šest općina, a prirodni pad u čak 101 upravnom grada i 364 općine Republike Hrvatske

Koeficijenti maskuliniteta u ukupnom stanovništvu i po velikim dobnim skupinama

godina	0-14 godina	15-64 godine	65 i više godina	UKUPNO
1953.	1039	873	683	935
1971.	1047	946	650	938
1991.	1049	996	590	904
2001.	1048	988	619	928
2011.	1054	998	641	931

Demografski slom Hrvatske

- **indeks starosti** 2011. godine iznosio je 116,3
- ako stavimo u odnos dobnu skupinu 60 i više godina prema skupini 0-19 godina, stanje nije ništa povoljnije jer je indeks starosti 115
- indeks starosti, uz prosječne godišnje stope promjene broja stanovnika i stope prirodne promjene ukazuju da se Hrvatska nalazi pred demografskim slomom

Intenzivni procesi senilizacije

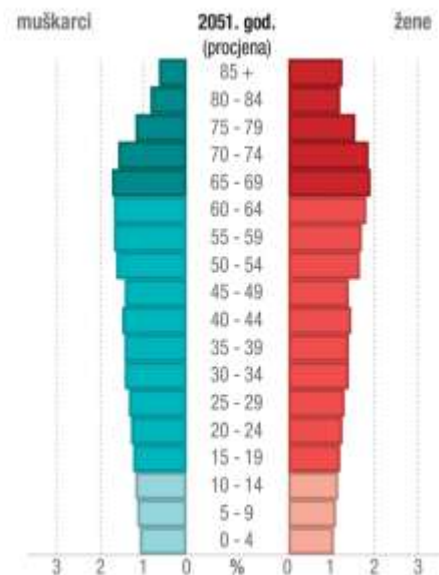
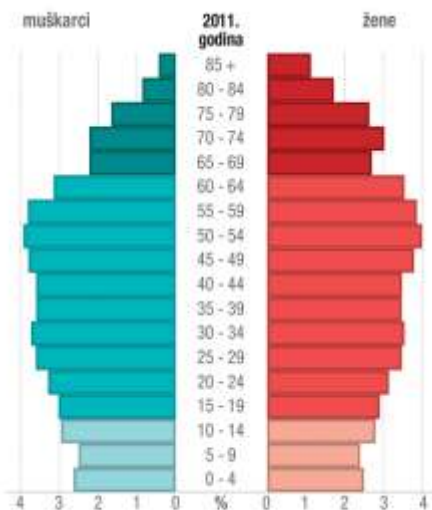
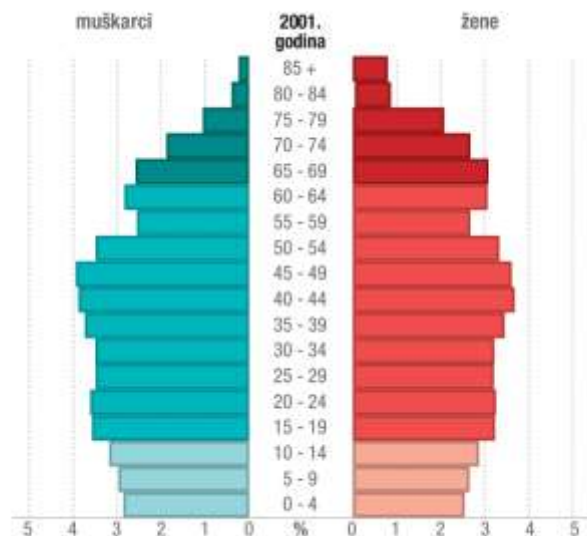
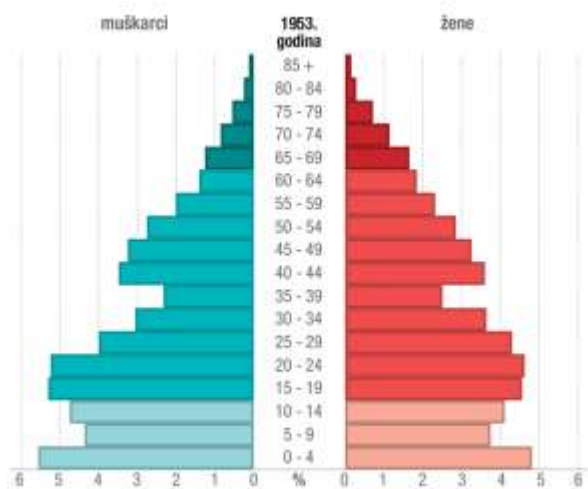
	1961.	1991.	2001.	2011.
0-19 godina	34,3	26,5	23,8	20,9
20-59 godina	53,9	55,9	54,6	55,0
60 i više godina	11,8	17,6	21,6	24,1
Indeks starosti	34,3	66,7	90,7	115,0

	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
prosječna starost muškaraca	29,3	30,5	32,4	33,8	35,4	37,5	39,9
prosječna starost žena	31,9	33,3	35,5	37,1	38,7	41,0	43,4
očekivano trajanje života muškaraca	59,0	64,3	65,7	66,6	68,6	71,1	73,5
očekivano trajanje života žena	63,2	69,0	72,3	74,2	76,0	78,1	79,6

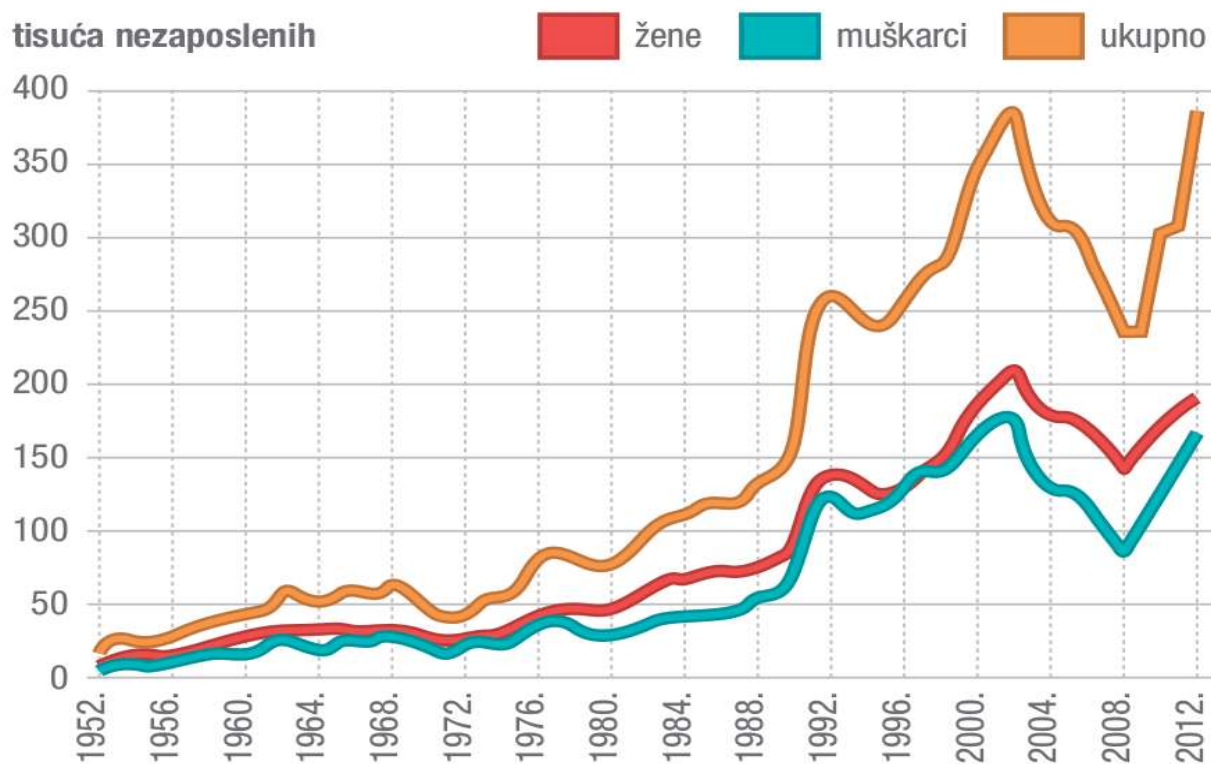
Prostorna diferenciranost demografskog razvoja

- **najveći udio starog stanovništva** ima Ličko-senjska županija (24,7% stanovništva starijeg od 65 godina)
- **najmanji udio mladog stanovništva** imaju Primorsko-goranska (12,5%) i Istarska županija (13,4%)
- **najmanji udio starog stanovništva** imaju Međimurska (15,6%), Zagrebačka (15,1%) i Splitsko-dalmatinska županija (16,6%)
- **najveći udio mladog stanovništva** imaju (0-14 godina) imaju Brodsko-posavska županija (17,1%) i Vukovarsko-srijemska županija (17%)

Sastav stanovništva Hrvatske prema dobi i spolu 1953., 2001. i 2011. godine te projekcija za 2051. godinu

Kretanje nezaposlenosti u Hrvatskoj od 1952. do kraja 2012. godine

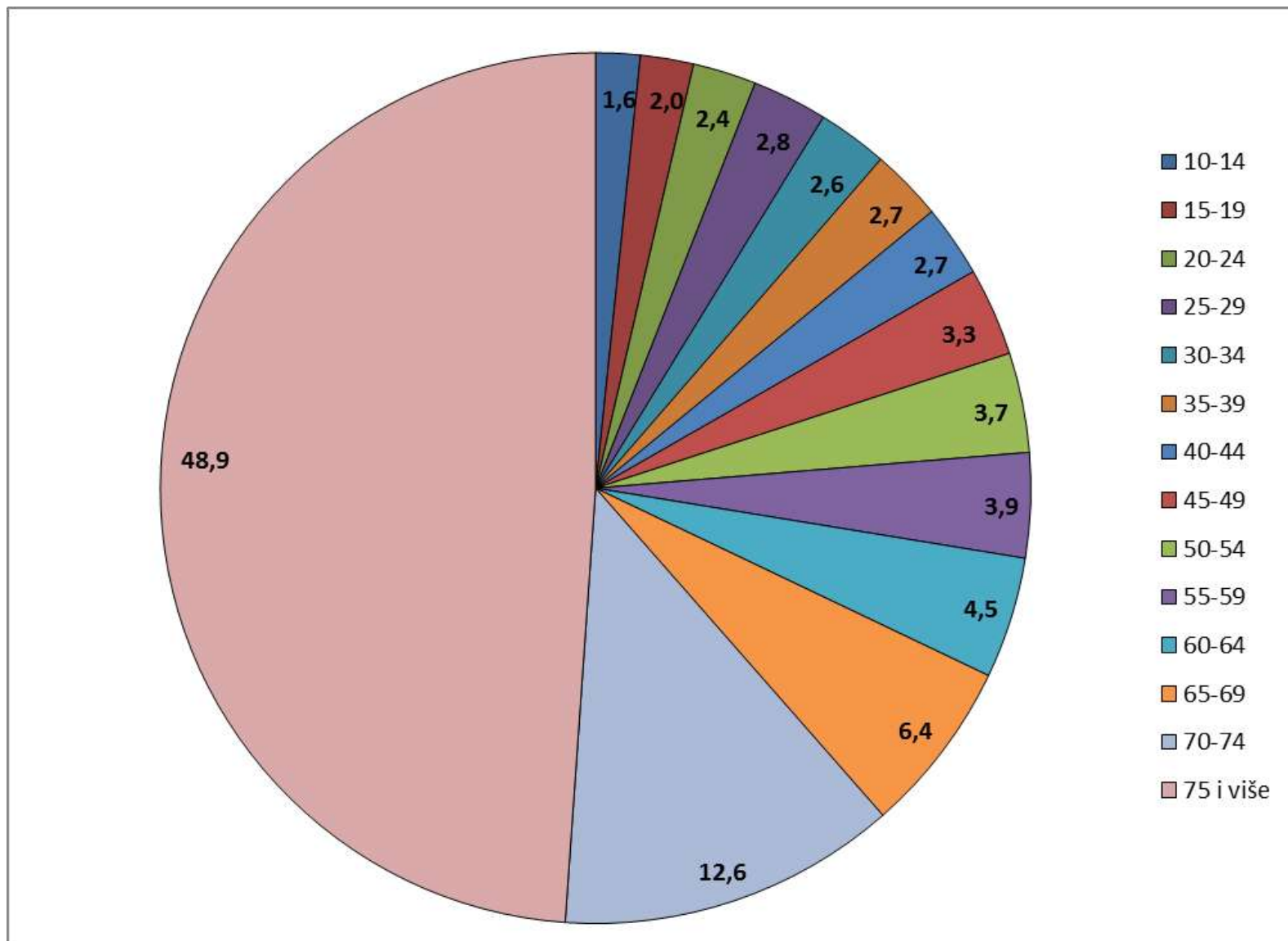
(Statistički ljetopis Hrvatske 2012., DZS)

KULTURALNA DIMENZIJA GRAĐANSKE KOMPETENCIJE
Doprinos geografije: Strukture stanovništva
Hrvatske

Pismenost

RH	stan. staro 10 i više godina	Svega	
		nepismeni	postotak u ukupnom
svega	3.867.863	32.302	0,8
m	1.852.243	6.735	0,4
ž	2.015.620	25.567	1,3

Nepismeno stanovništvo RH 2011. godine prema starosti

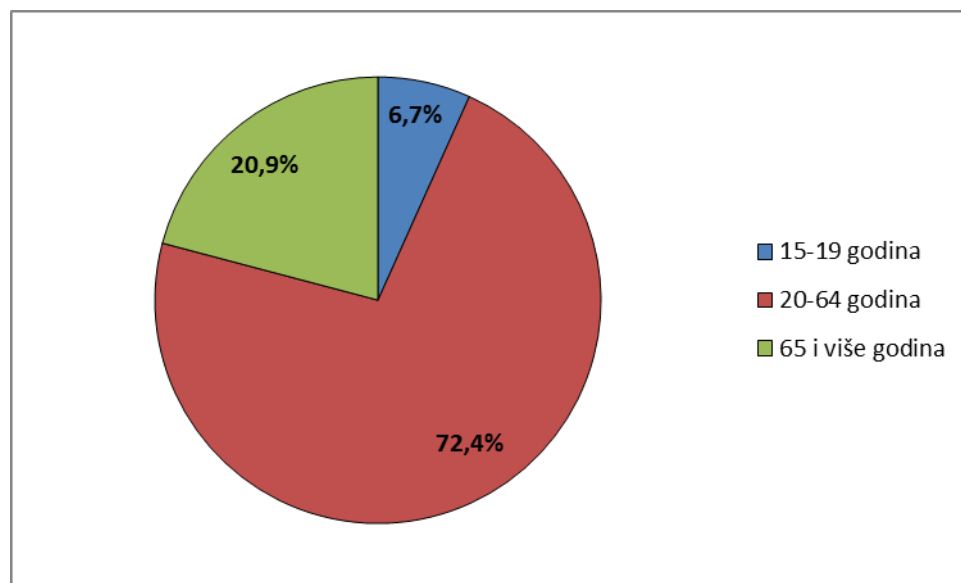
Nepismeno stanovništvo RH 2011. godine po županijama

županija	stan. staro 10 i više godina	Svega	
		nepismeni	postotak u ukupnom
Primorsko-goranska	271.916	742	0,3
Grad Zagreb	713.270	2.166	0,3
Istarska	189.524	621	0,3
Dubrovačko-neretvanska	109.834	479	0,4
Varaždinska	158.650	823	0,5
Međimurska	101.380	612	0,6
Zagrebačka	284.178	2.218	0,8
Krapinsko-zagorska	120.418	943	0,8
Koprivničko-križevačka	104.057	850	0,8
Splitsko-dalmatinska	407.099	3.355	0,8
Osječko-baranjska	275.891	2.783	1,0
Virovitičko-podravska	76.537	888	1,2
Ličko-senjska	46.713	577	1,2
Brodsko-posavska	142.007	1.762	1,2
Bjelovarsko-bilogorska	108.115	1.388	1,3
Karlovačka	117.828	1.659	1,4
Zadarska	152.939	2.295	1,5
Sisačko-moslavačka	156.967	2.413	1,5
Požeško-slavonska	70.093	1.124	1,6
Vukovarsko-srijemska	160.506	2.583	1,6
Šibensko-kninska	99.941	2.021	2,0

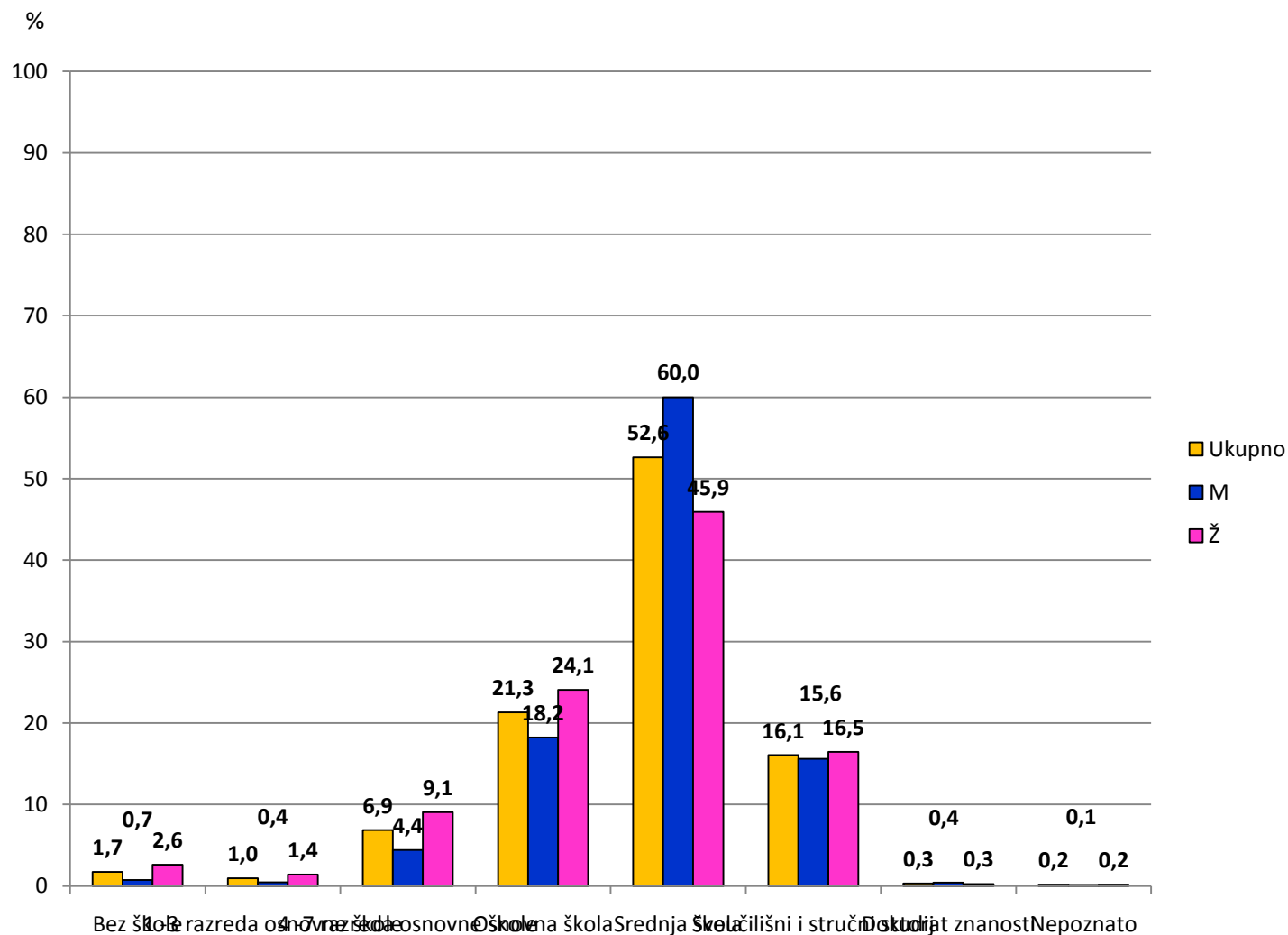
Stanovništvo starije od 15 godina prema najvišoj završenoj školi

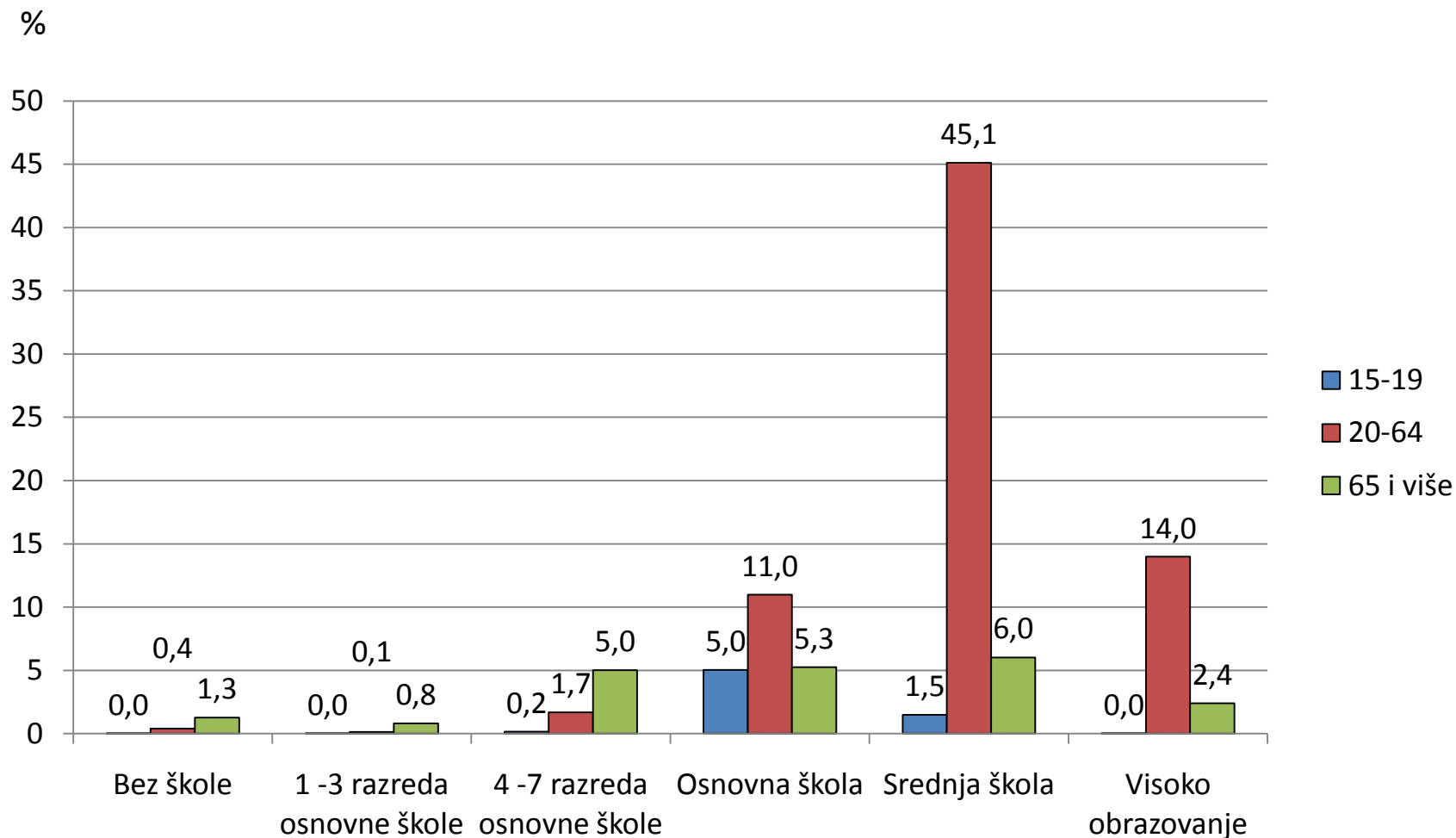
Stanovništvo starije od 15 godina prema velikim dobnim skupinama

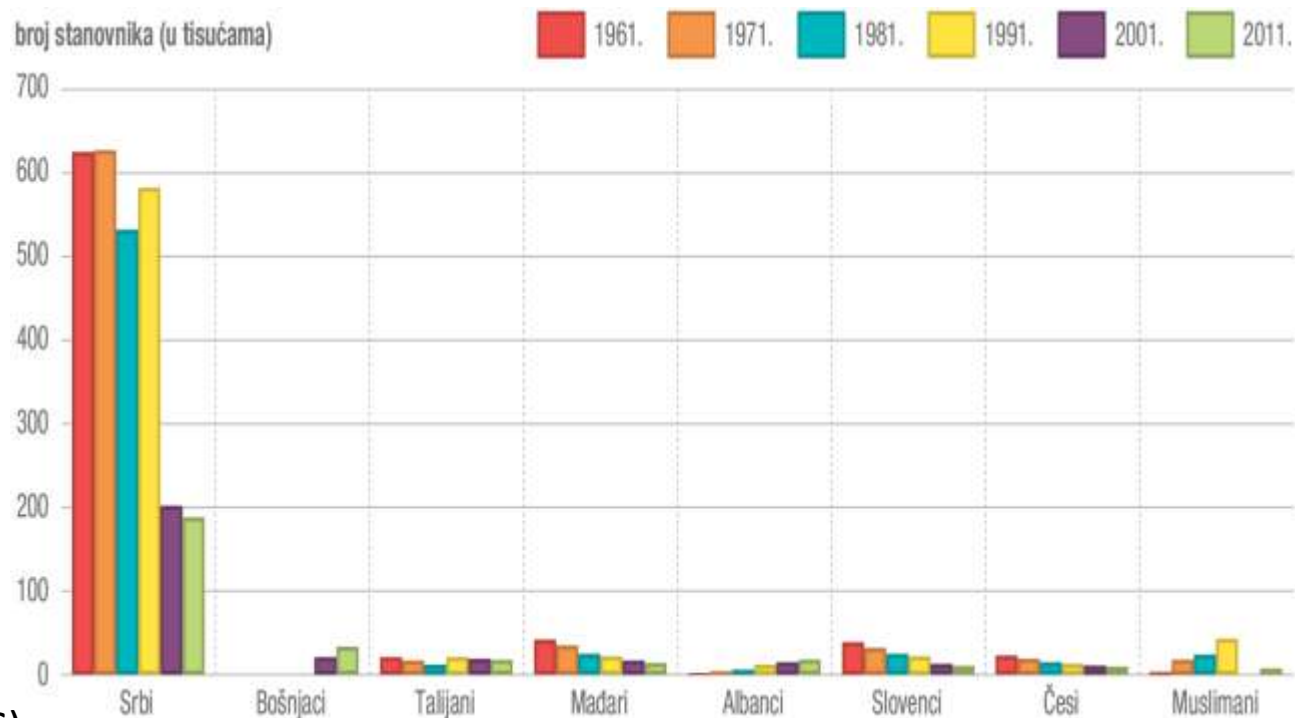
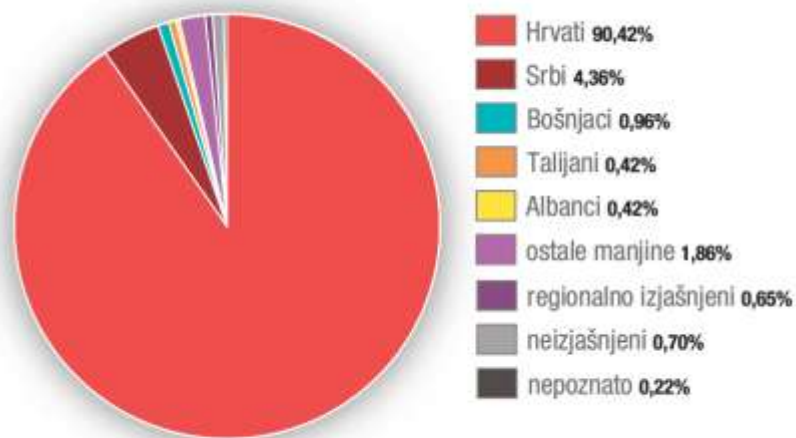
Stanovništvo starije od 15 godina prema najvišoj završenoj školi i spolu 2011. godine

Stanovništvo starije od 15 godina prema najvišoj završenoj školi i starosti 2011. godine

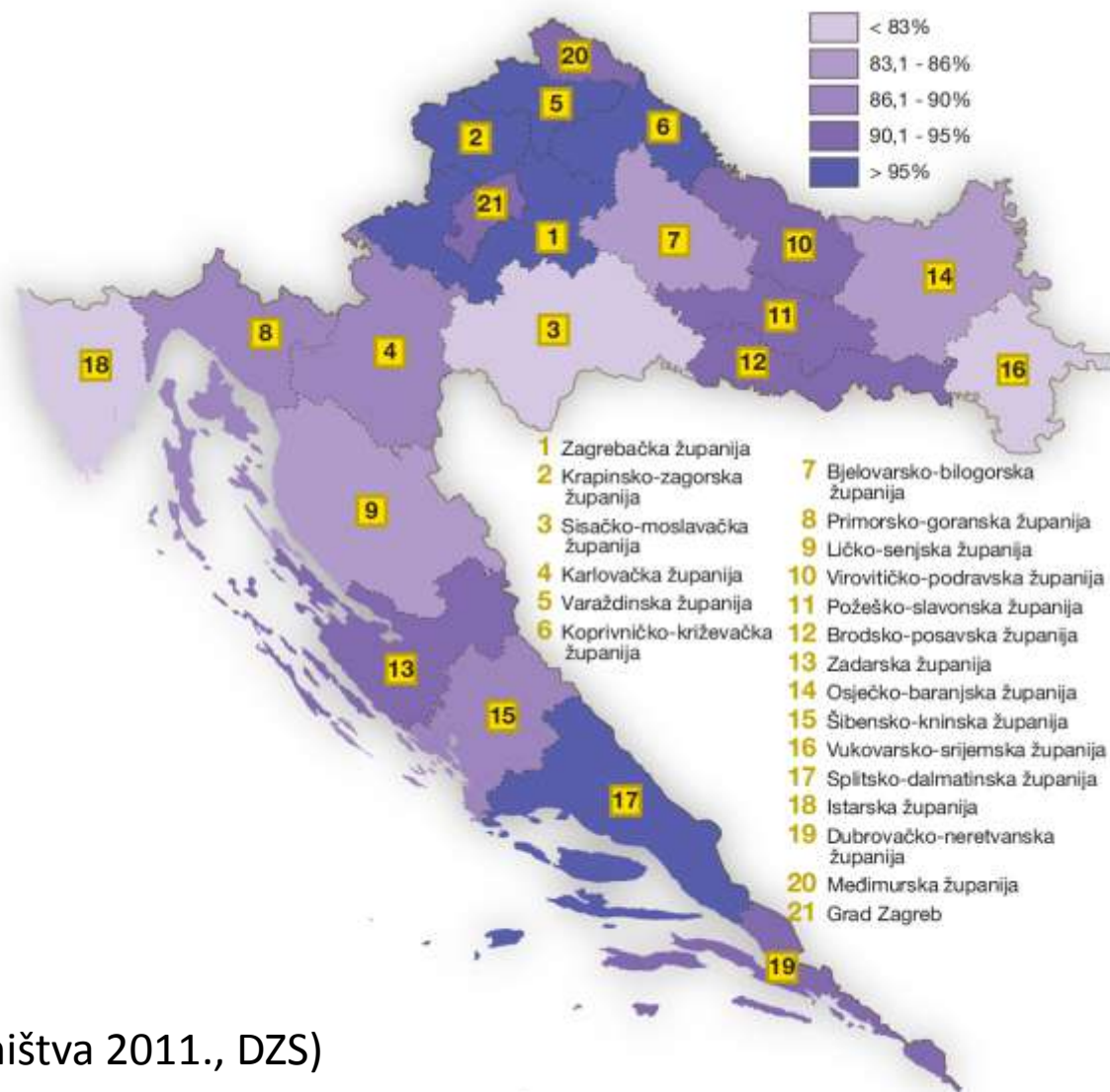

Etnička struktura stanovništva Hrvatske 2011. godine

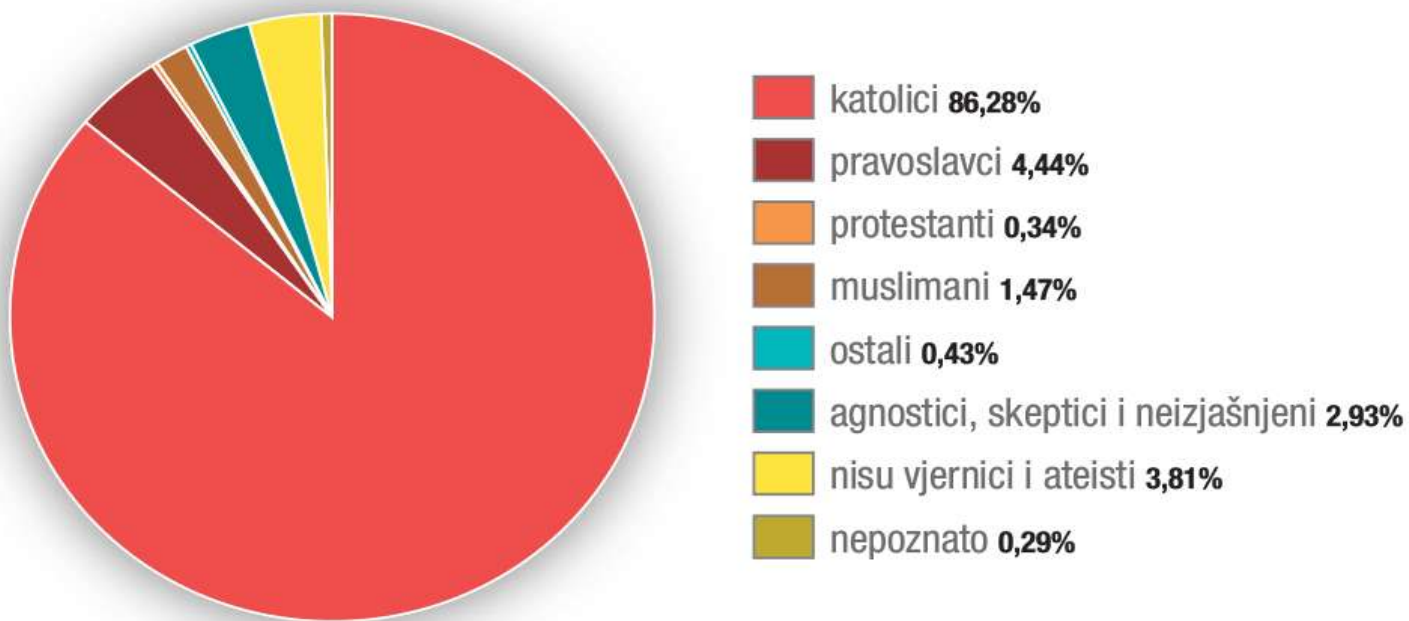
(Popis stanovništva 2011., DZS)

Prostorni raspored Hrvata po županijama u Hrvatskoj – prema postotnom udjelu 2011. godine

(Popis stanovništva 2011., DZS)

Vjerska struktura stanovništva

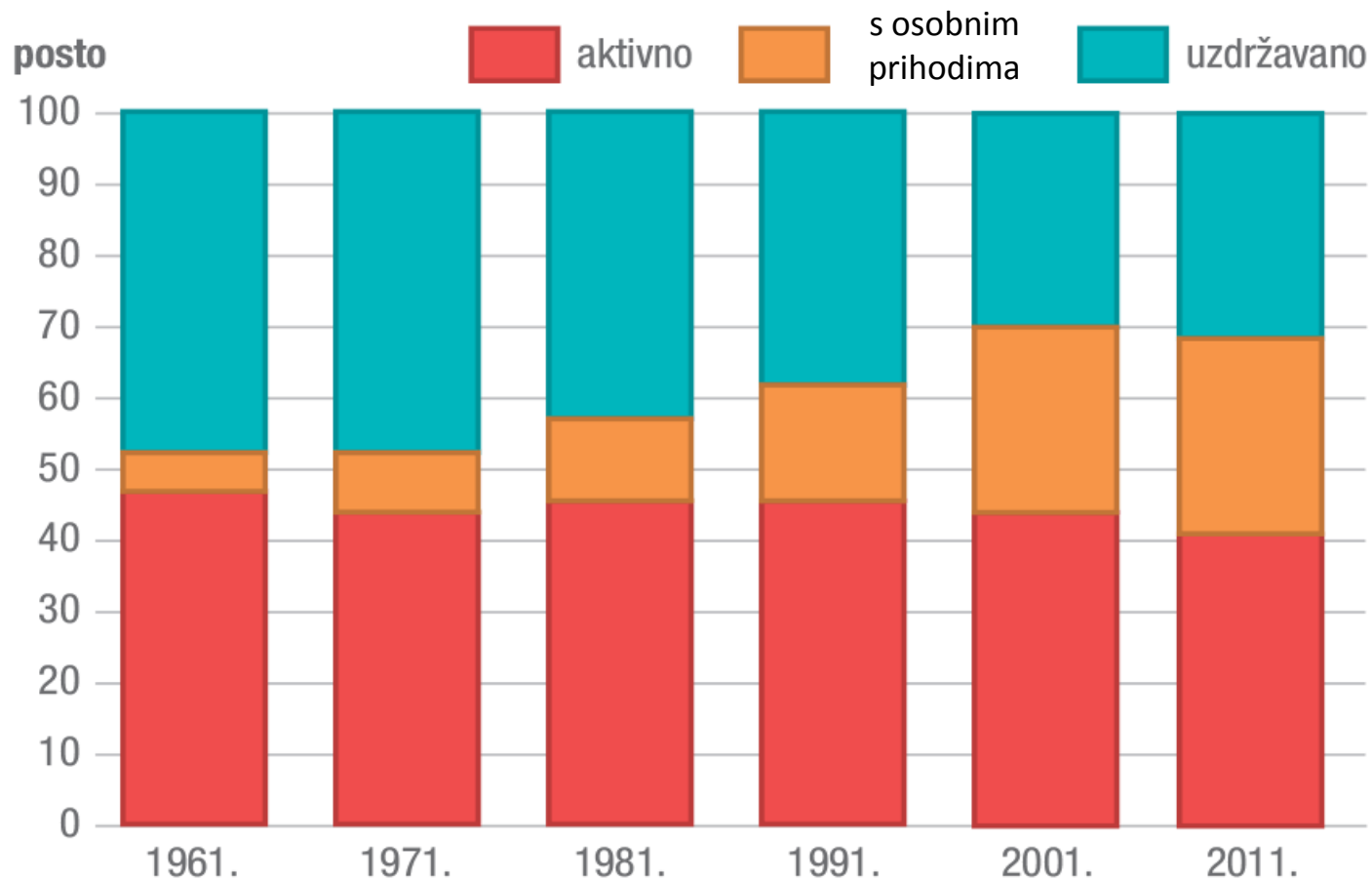

(Popis stanovništva 2011., DZS)

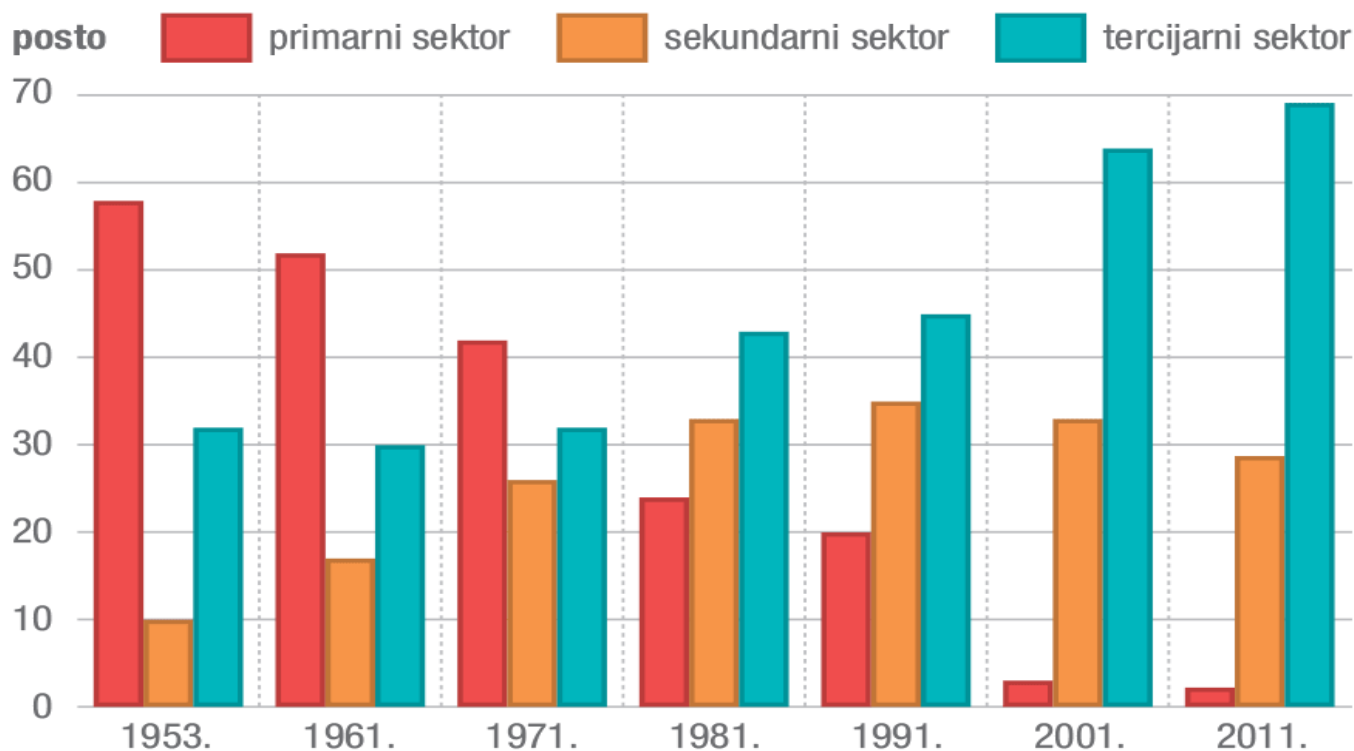
GOSPODARSKA DIMENZIJA GRAĐANSKE KOMPETENCIJE

Doprinos geografije: Gospodarska obilježja i trendovi

Struktura stanovništva prema aktivnosti od 1961. do 2011. godine

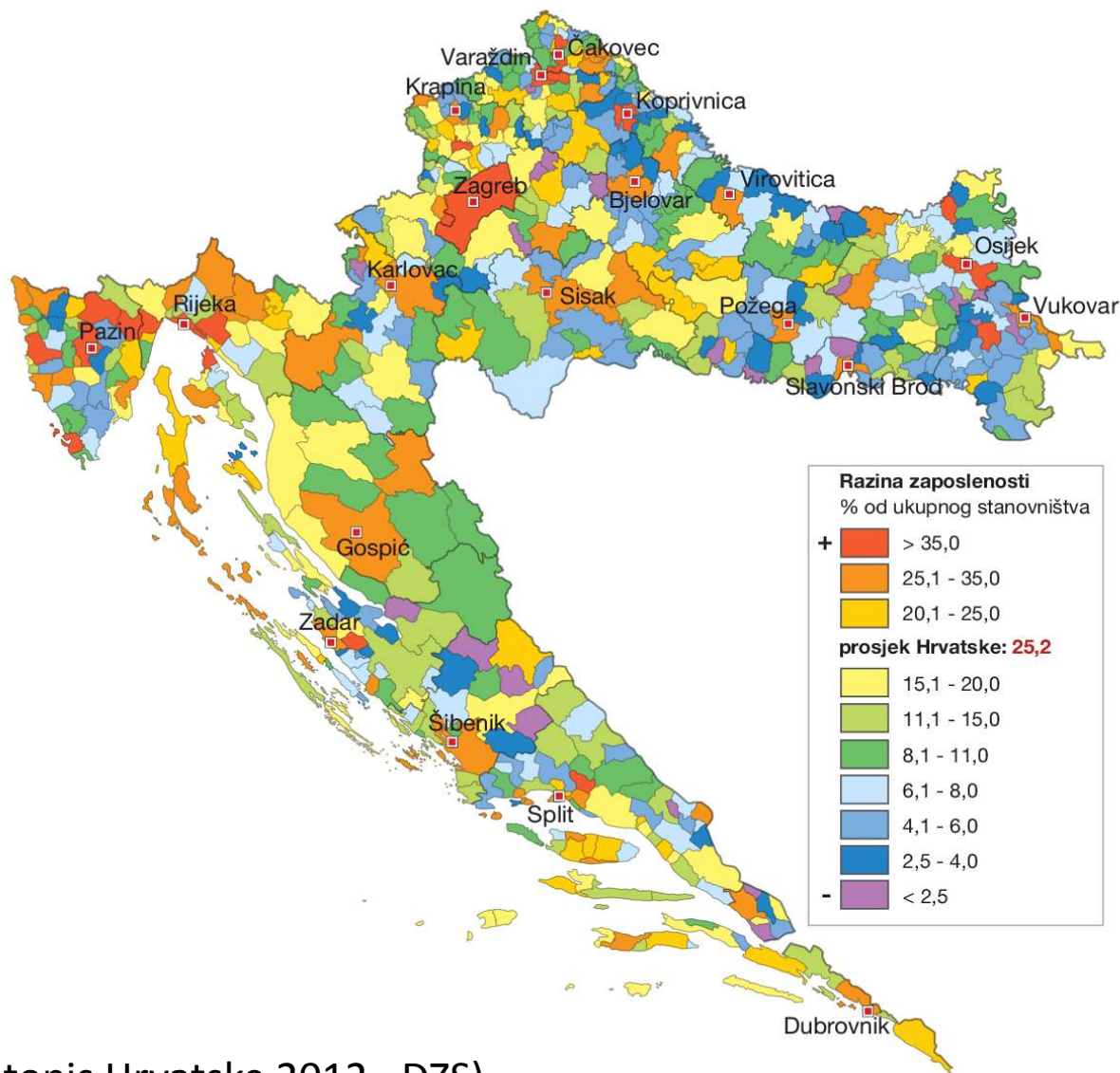

Udio zaposlenog stanovništva u pravnim osobama prema sektorima gospodarskih djelatnosti Hrvatske

(Statistički ljetopis Hrvatske 2012., DZS)

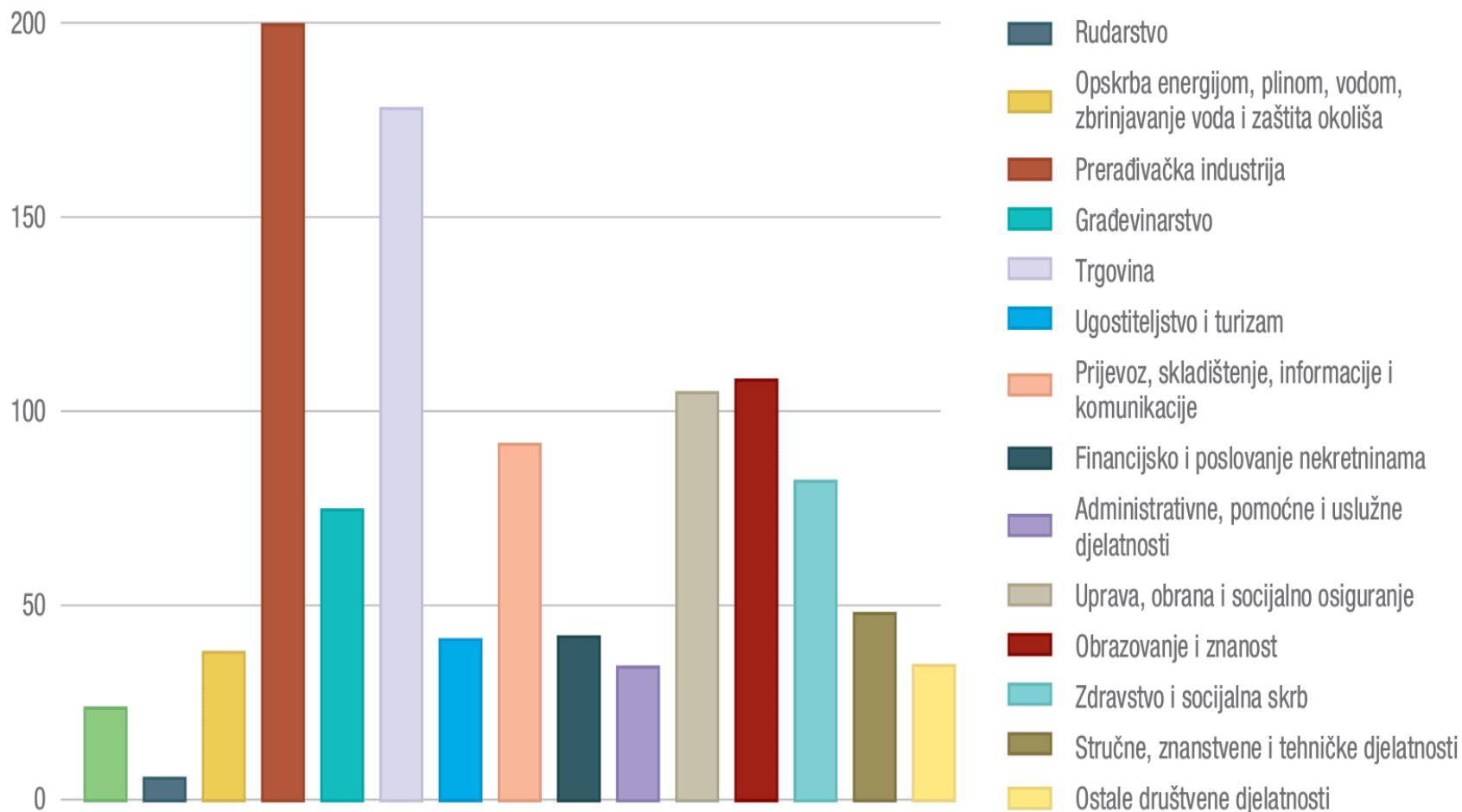
Prostorne razlike u zaposlenosti u upravnim gradovima i općinama Hrvatske 2011. godine

(Statistički ljetopis Hrvatske 2012., DZS)

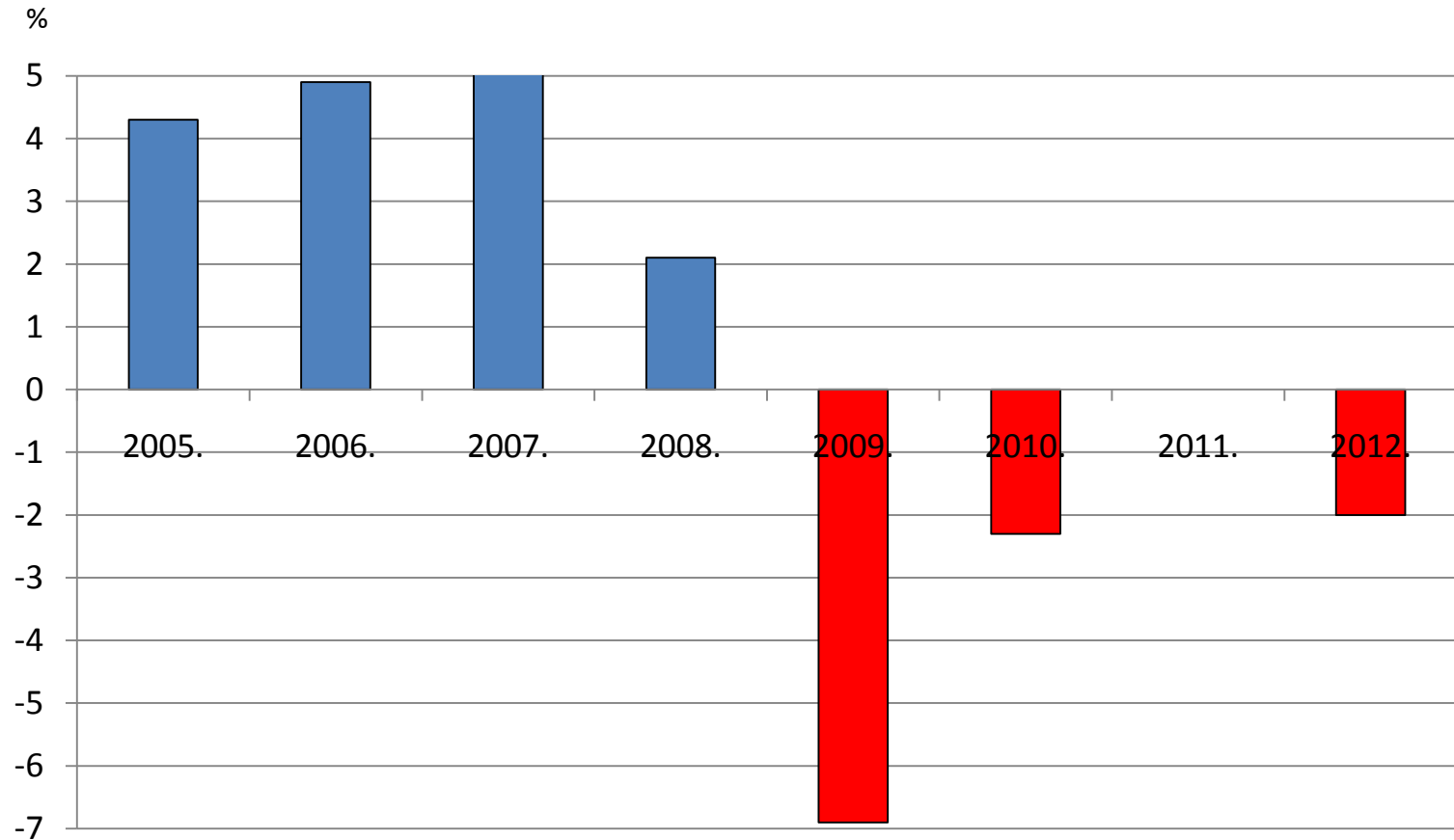
Zaposleno stanovništvo (u pravnim osobama) prema granama djelatnosti 2012.

broj zaposlenih (u tisućama)

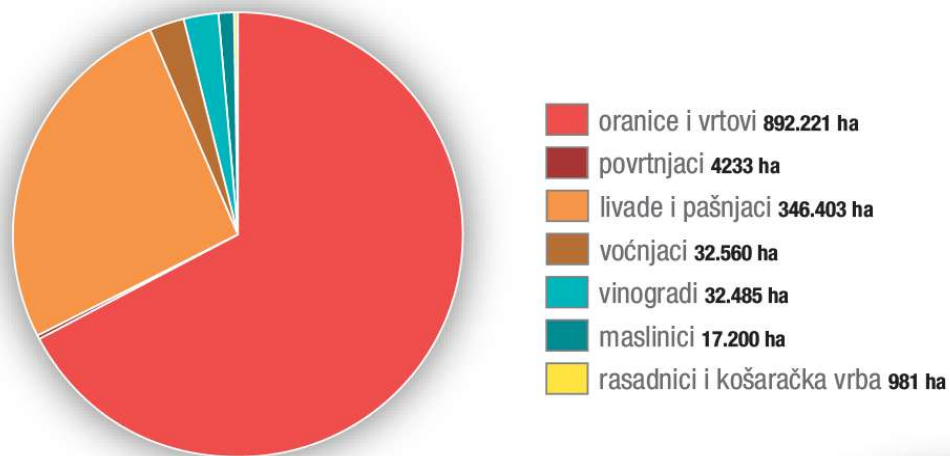
(Priopćenje DZS 9.2.1/12)

Stope rasta ili pada ukupnog BDP-a Hrvatske od 2005. do 2012. godine

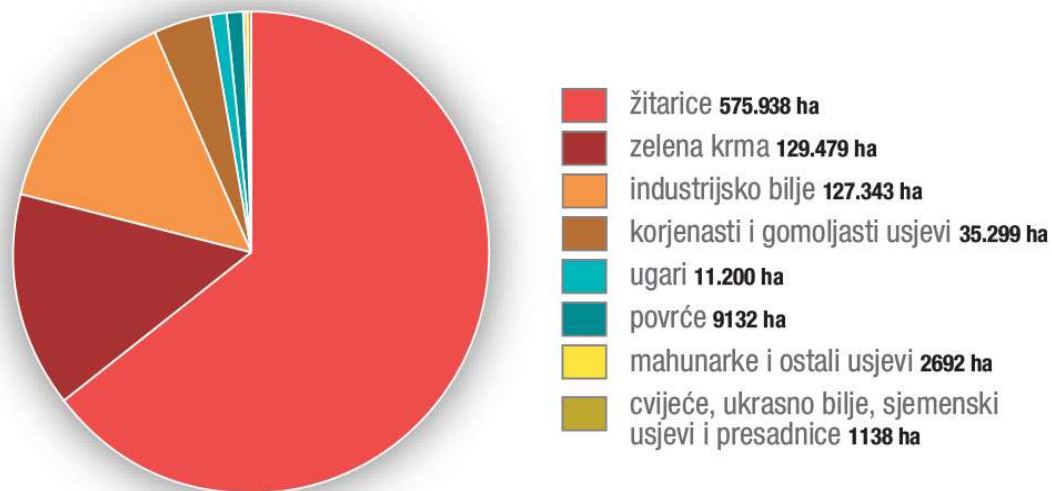
(Hrvatska narodna banka, 2013)

Struktura korištenih poljoprivrednih površina 2011. godine

(Statistički ljetopis
Hrvatske 2012., DZS)

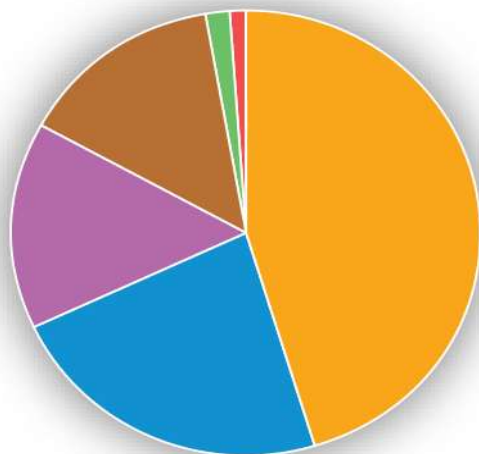
Struktura zasijanih površina u Hrvatskoj 2011. godine

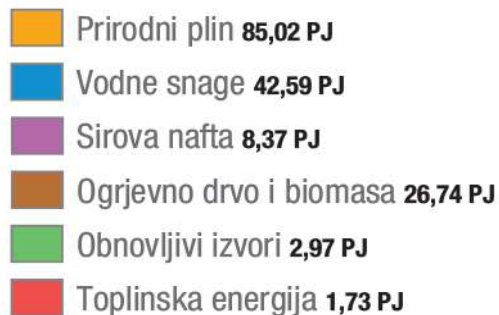
Prostorni raspored važnijih energetske i rudarskih objekata u Hrvatskoj

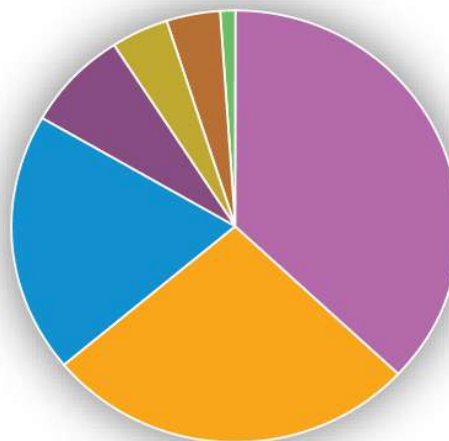
Proizvodnja primarne energije u Hrvatskoj 2011. godine

Proizvodnja

Potrošnja ukupne energije u Hrvatskoj 2011. godine

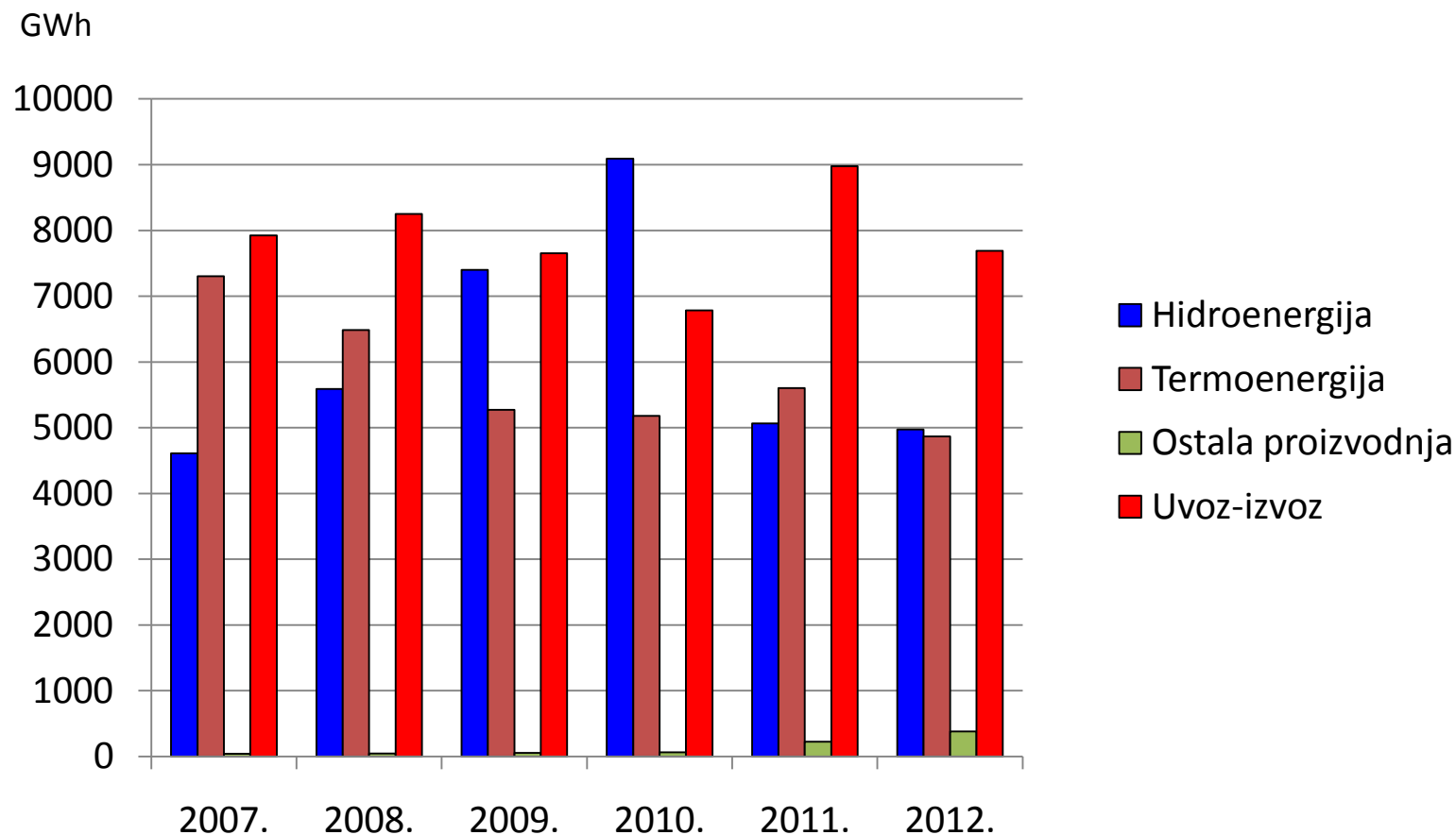

Potrošnja

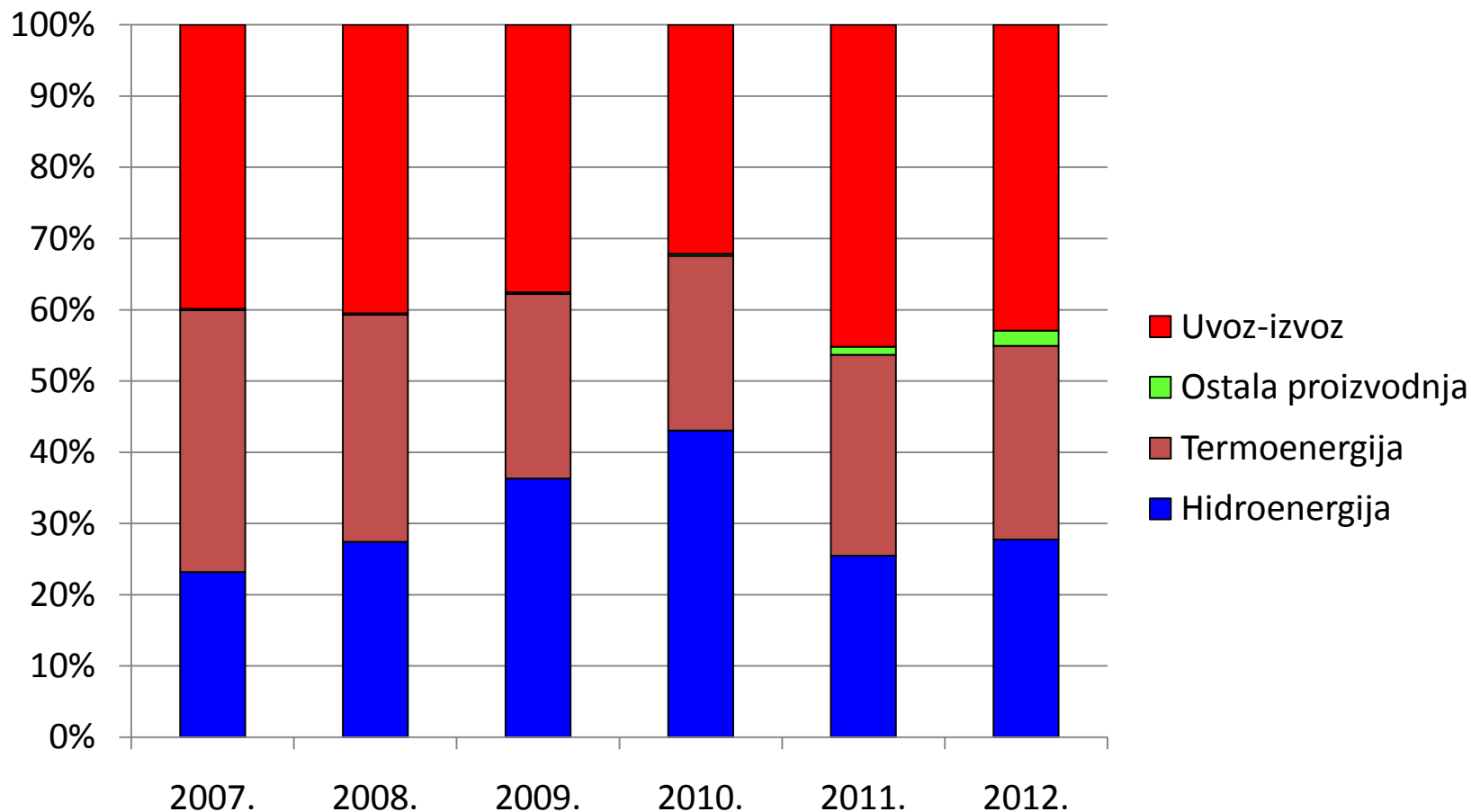
(Energetski institut
Hrvoje Požar)

Proizvodnja električne energije u Hrvatskoj od 2007. do 2012. godine (GWh)

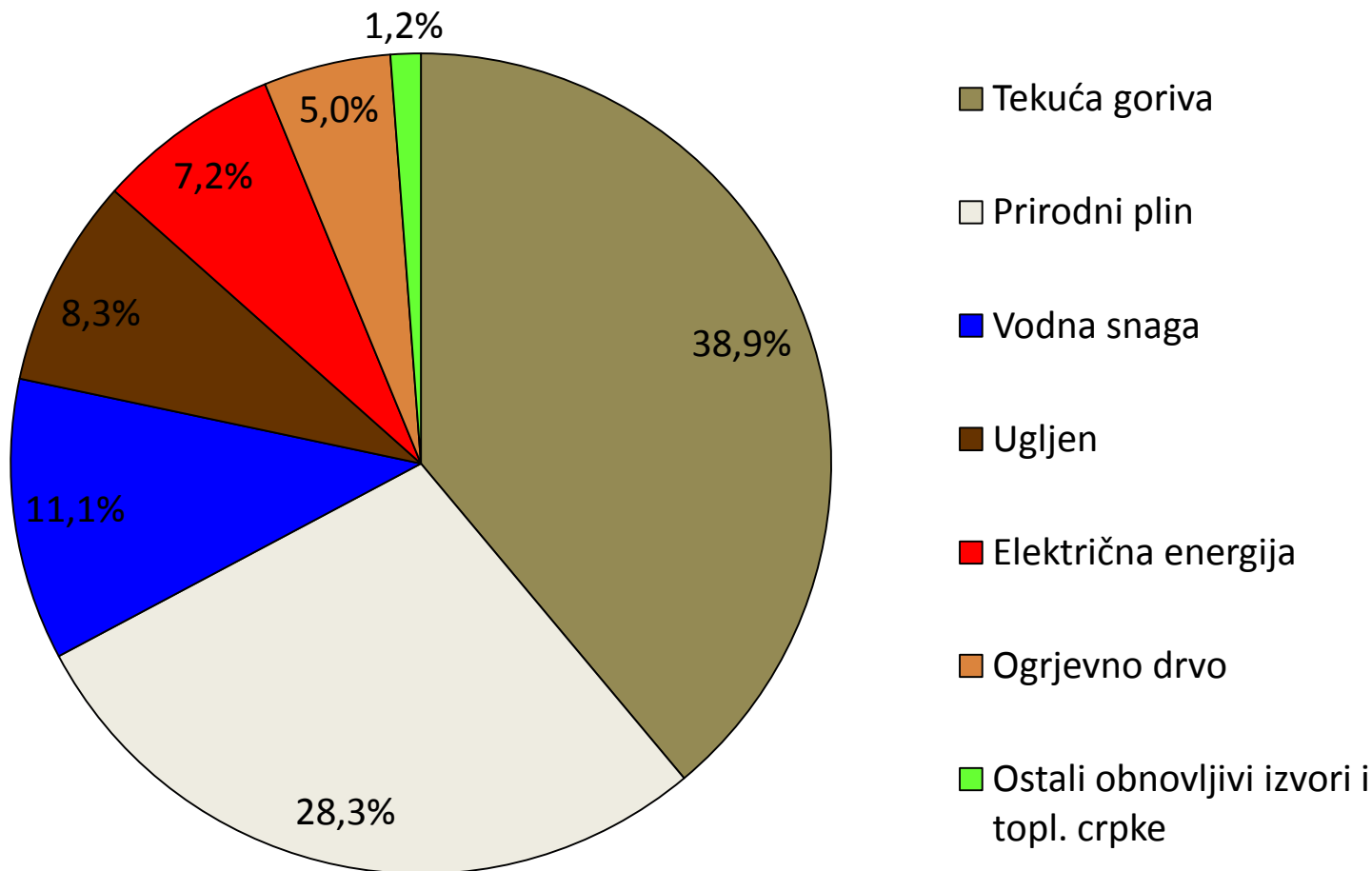

(Energetski institut
Hrvoje Požar)

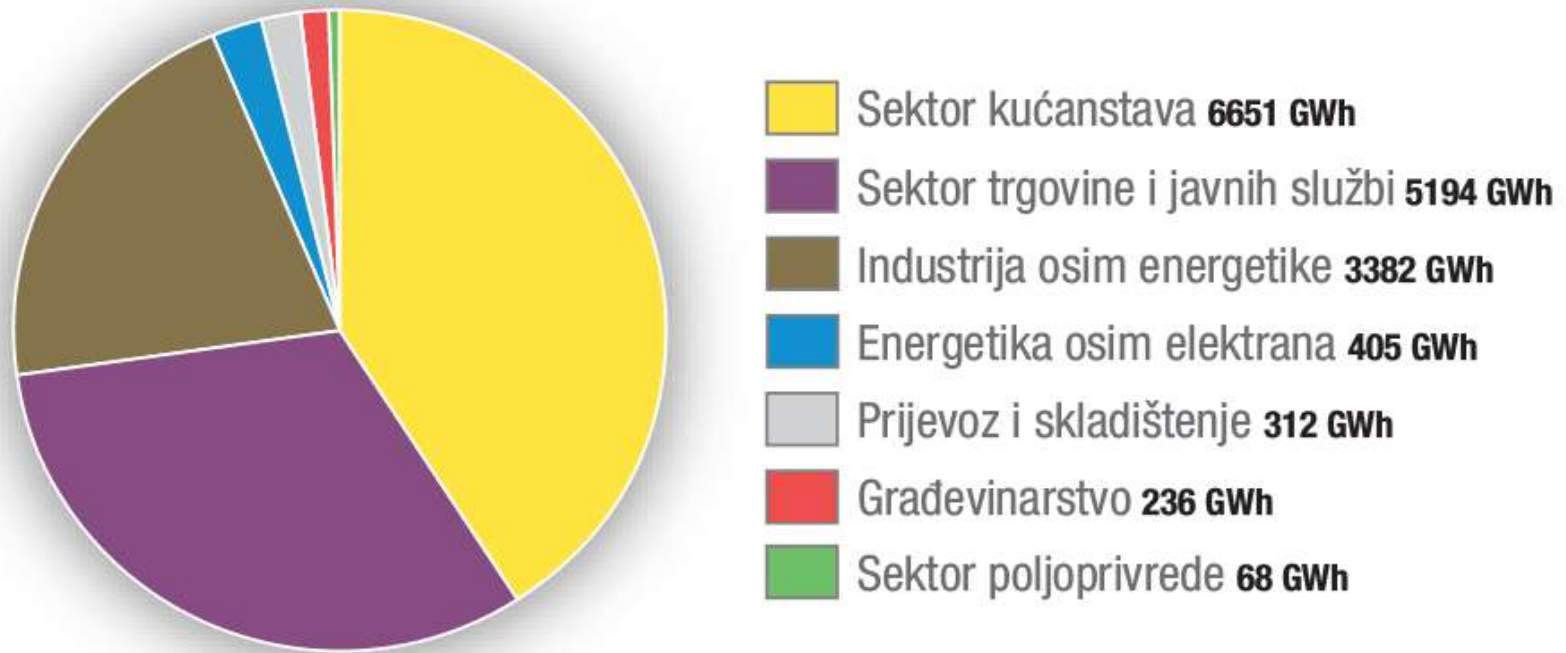
Proizvodnja električne energije u Hrvatskoj od 2007. do 2012. godine (%)

Struktura ukupne potrošnje energije u Hrvatskoj 2011. godine

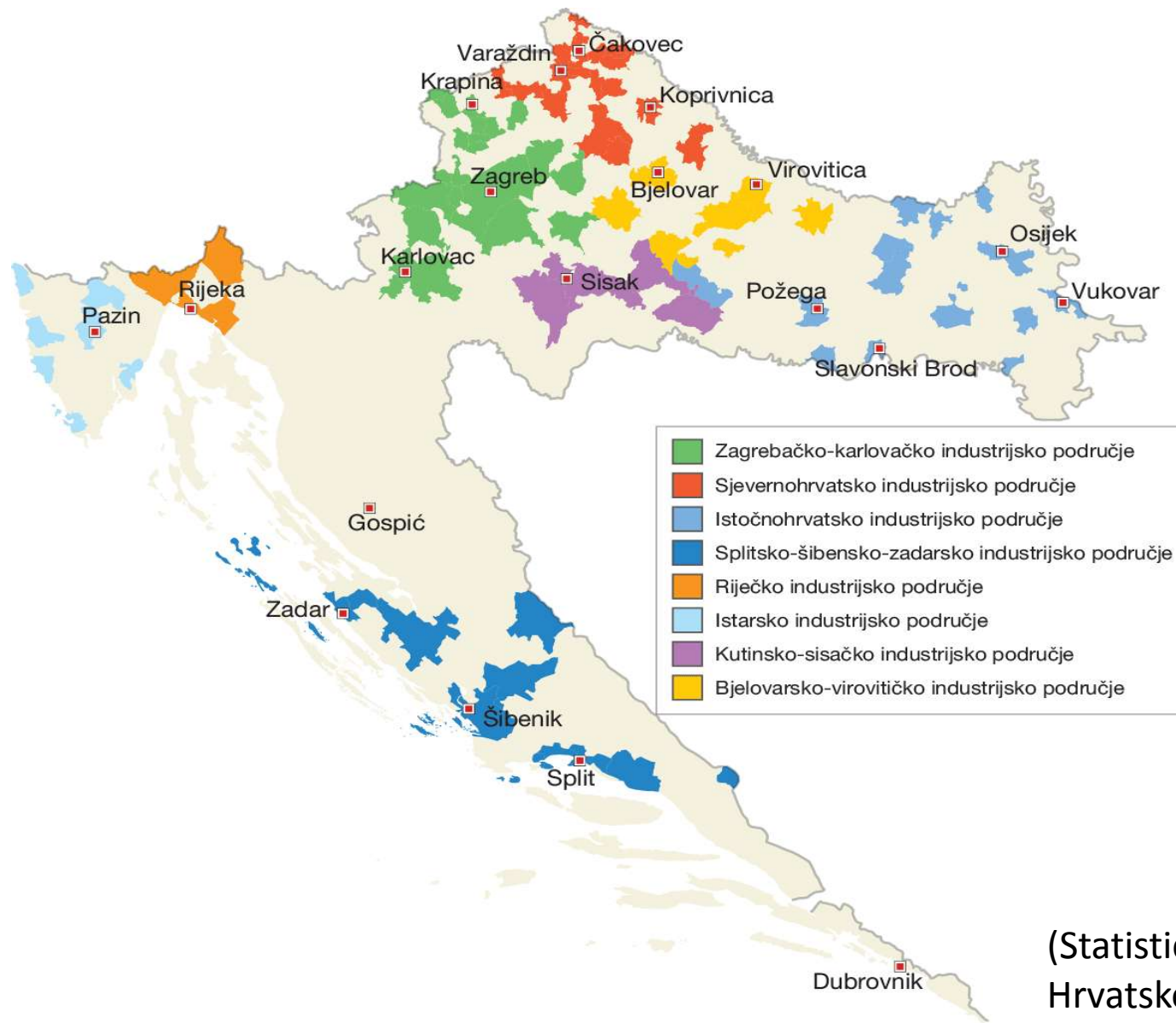

Ukupna potrošnja električne energije u Hrvatskoj 2010. (GWh)

(Energetski institut
Hrvoje Požar)

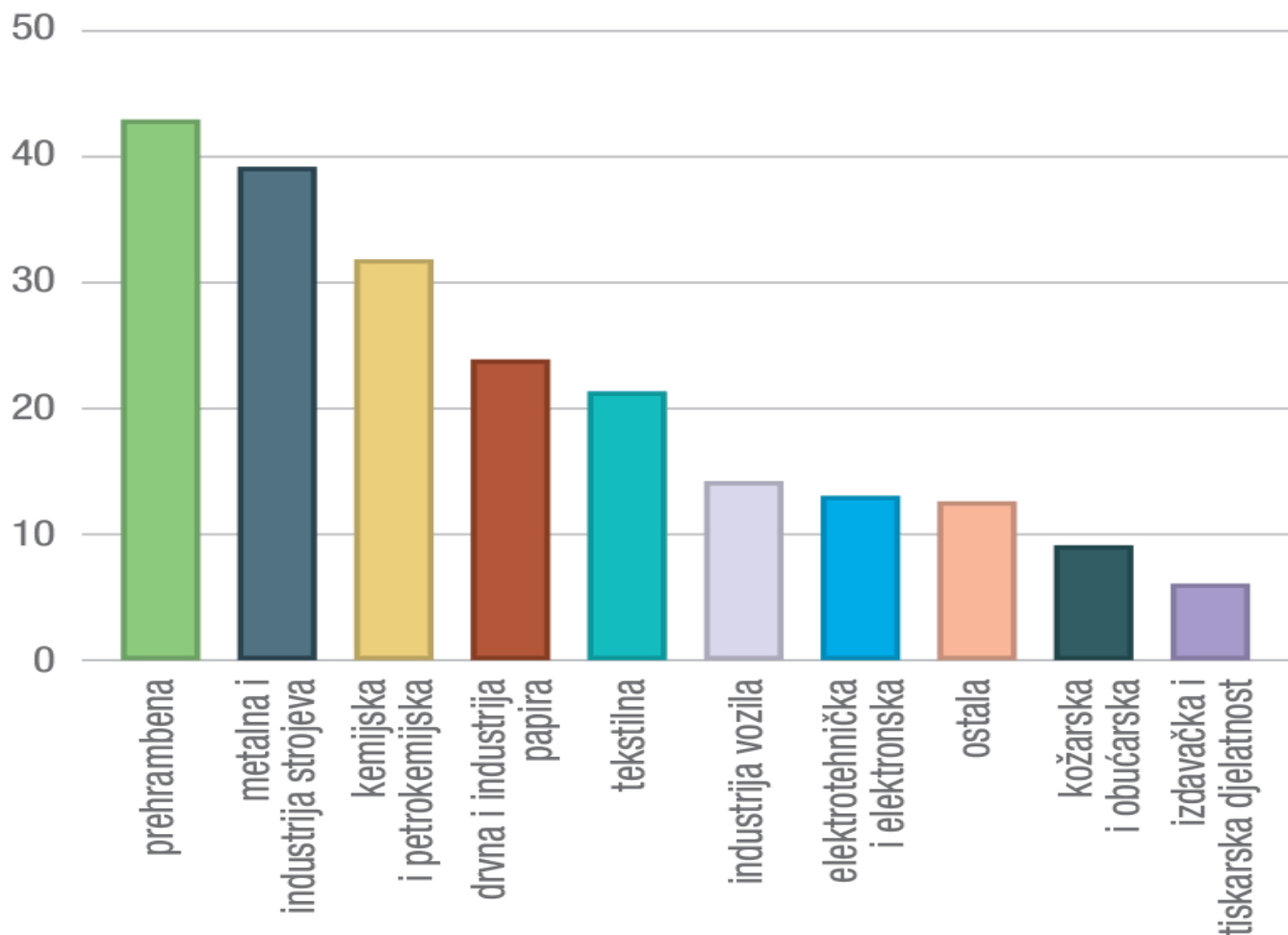
Osam glavnih industrijskih područja Hrvatske

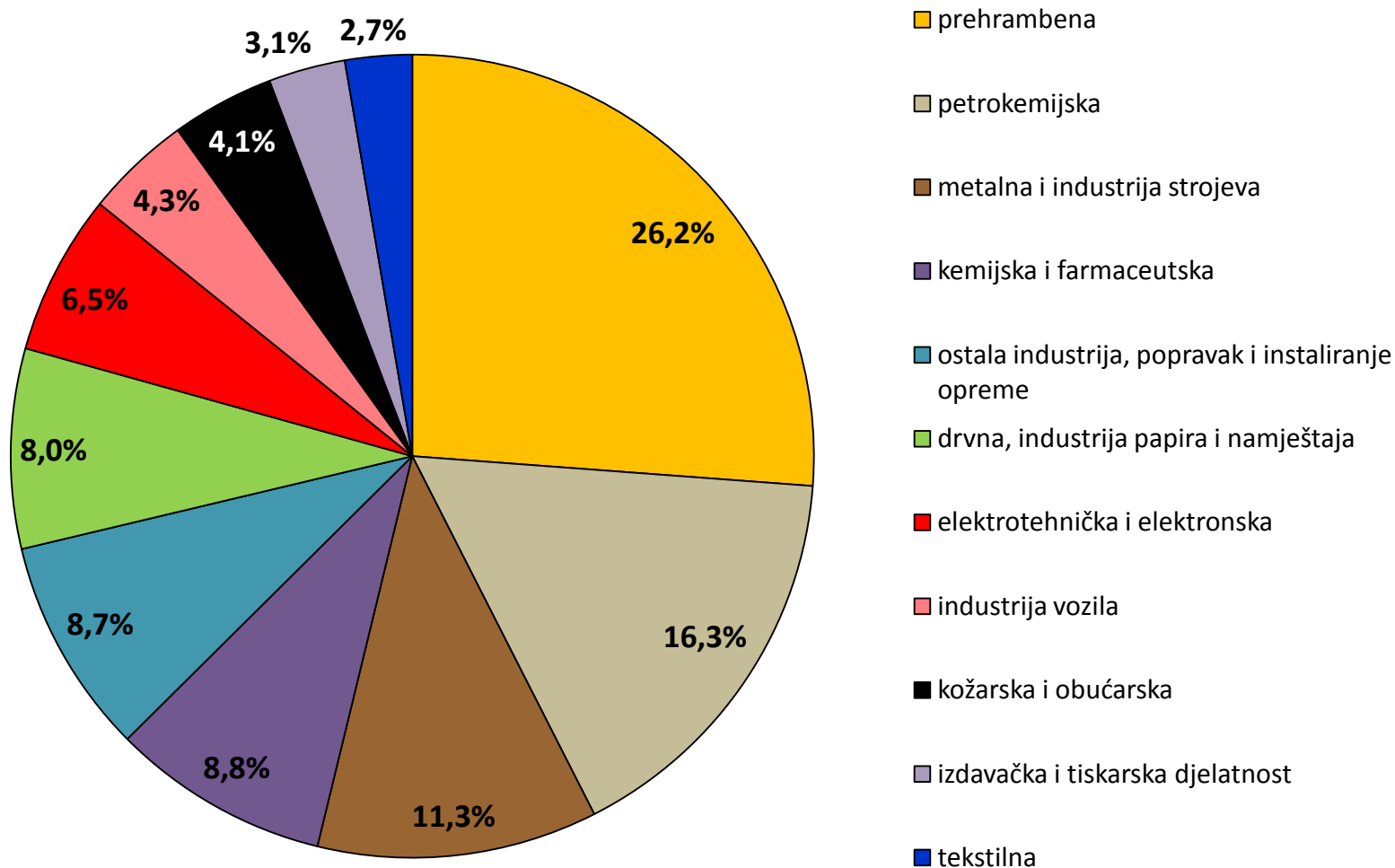
(Statistički ljetopis
Hrvatske 2012., DZS)

Struktura industrije prema broju zaposlenih 2011. godine

tisuke radnika

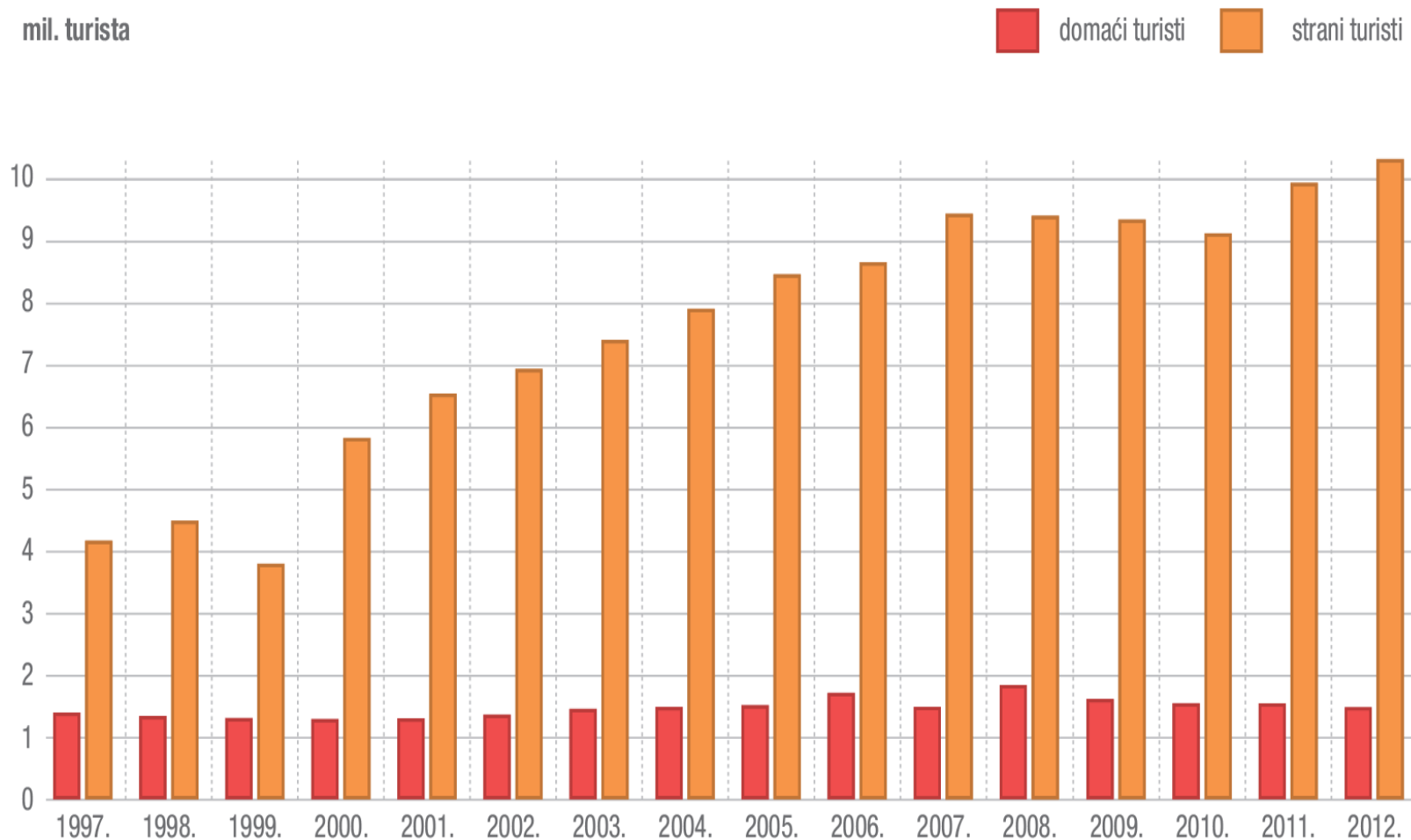

Struktura industrije prema vrijednosti prodanih industrijskih proizvoda 2012. godine

(Statistički ljetopis Hrvatske 2013., DZS)

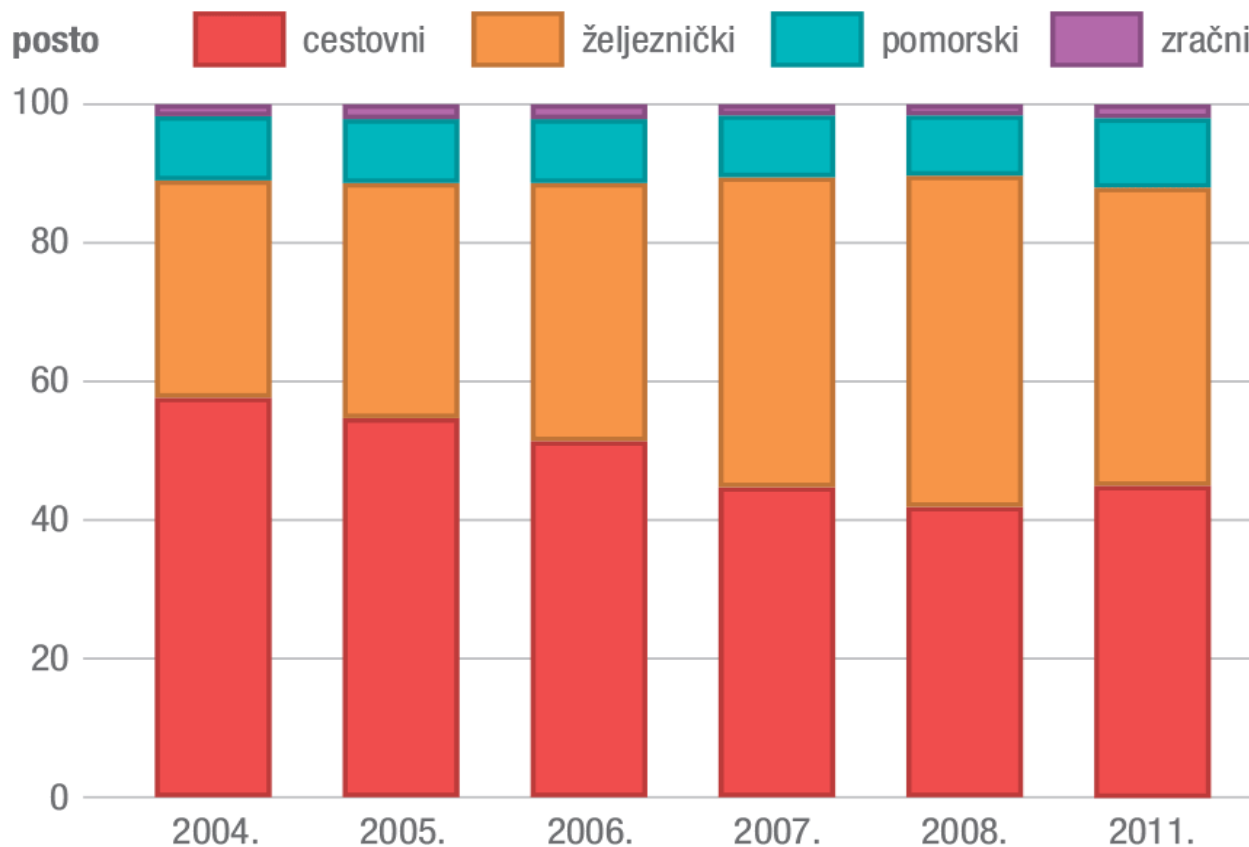
Kretanje broja turističkih dolazaka u Hrvatsku od 1997. do 2012. godine

Turističke regije i turistička mjesta u Hrvatskoj (prema turističkom prometu 2012.)

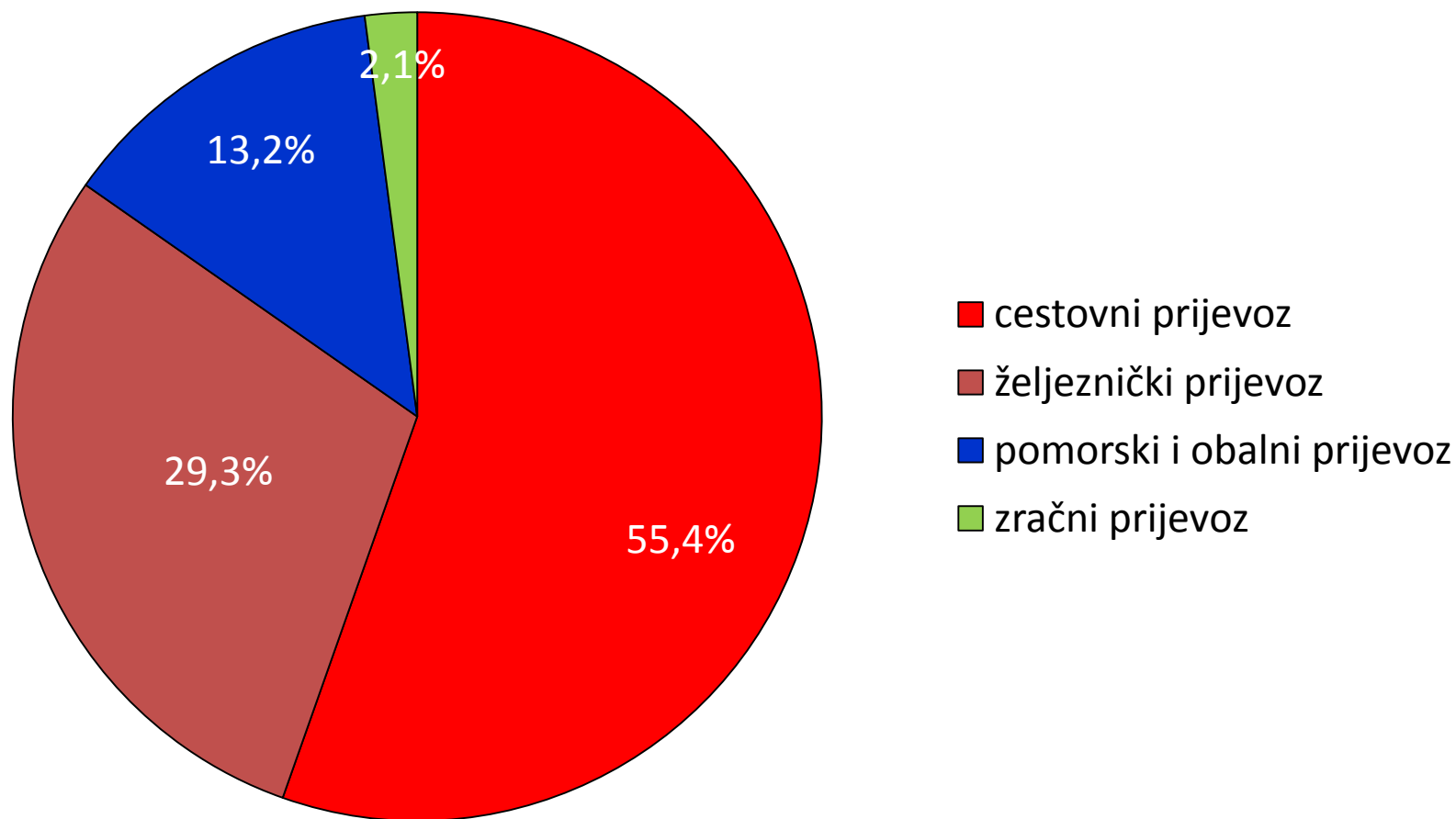

Struktura prijevoza putnika u Hrvatskoj od 2004. do 2011. godine

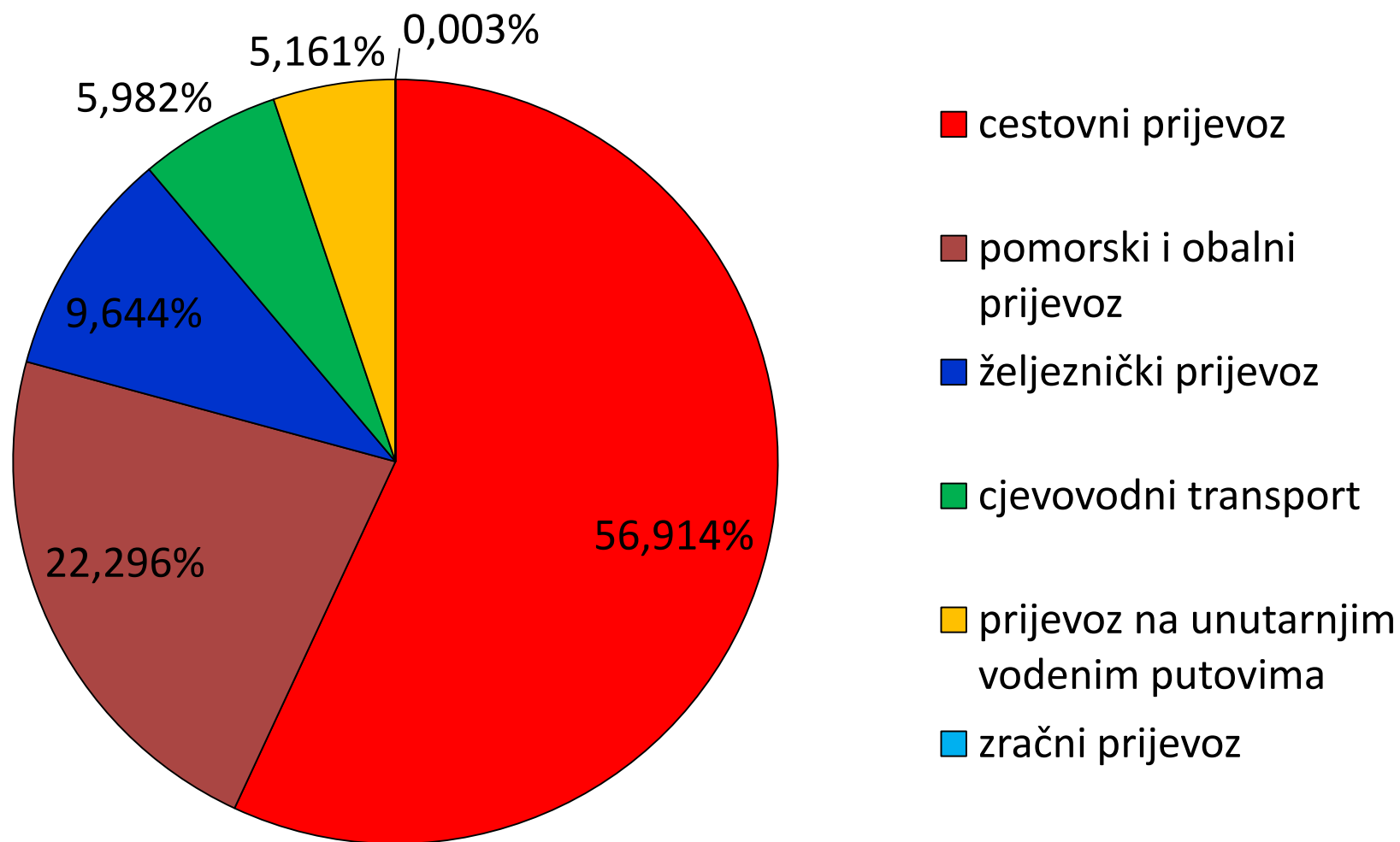
(Statistički ljetopis Hrvatske 2012., DZS)

Struktura prijevoza putnika u Hrvatskoj 2012. godine

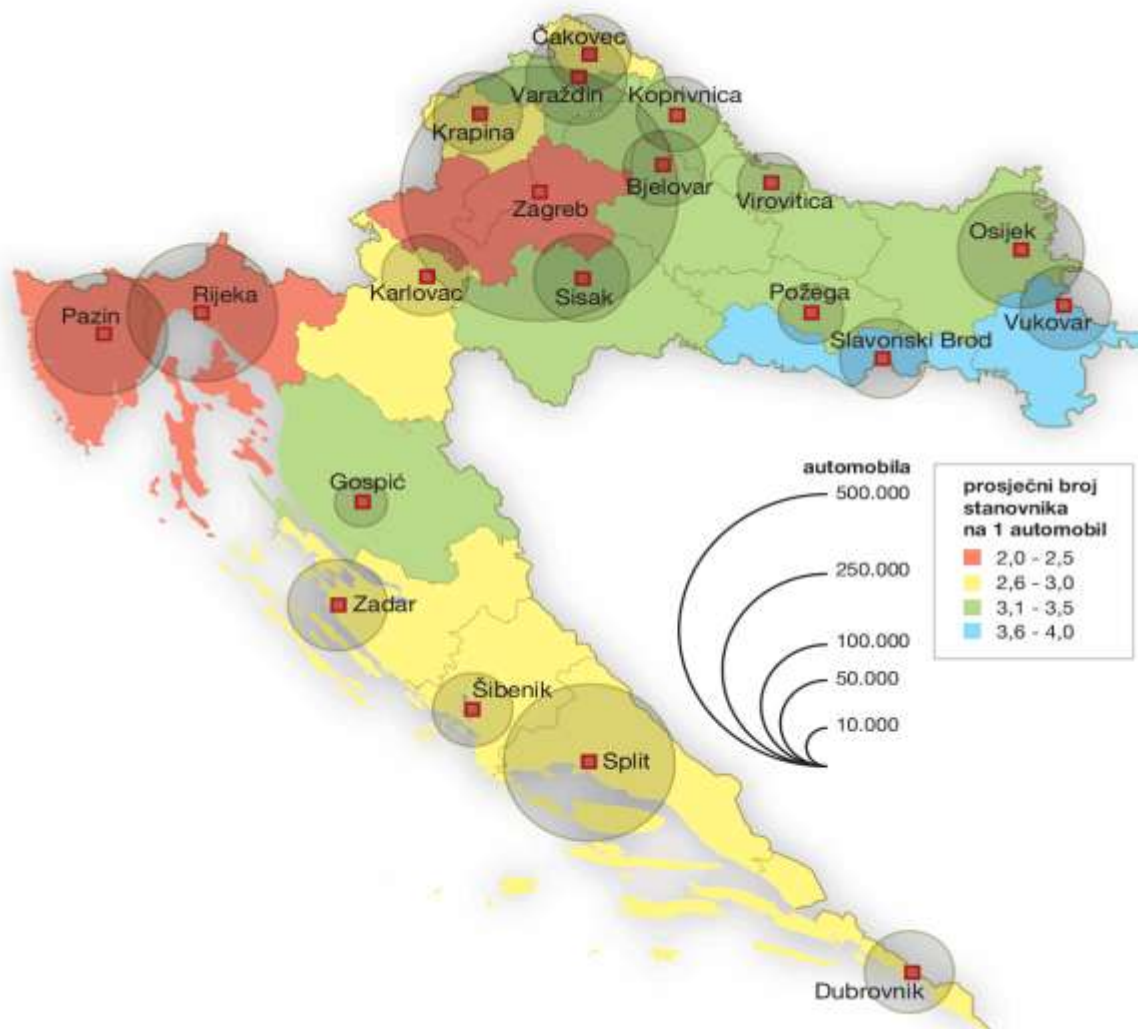
(Statistička izvješća, DZS, 1493/2013)

Struktura prijevoza robe u Hrvatskoj 2012. godine

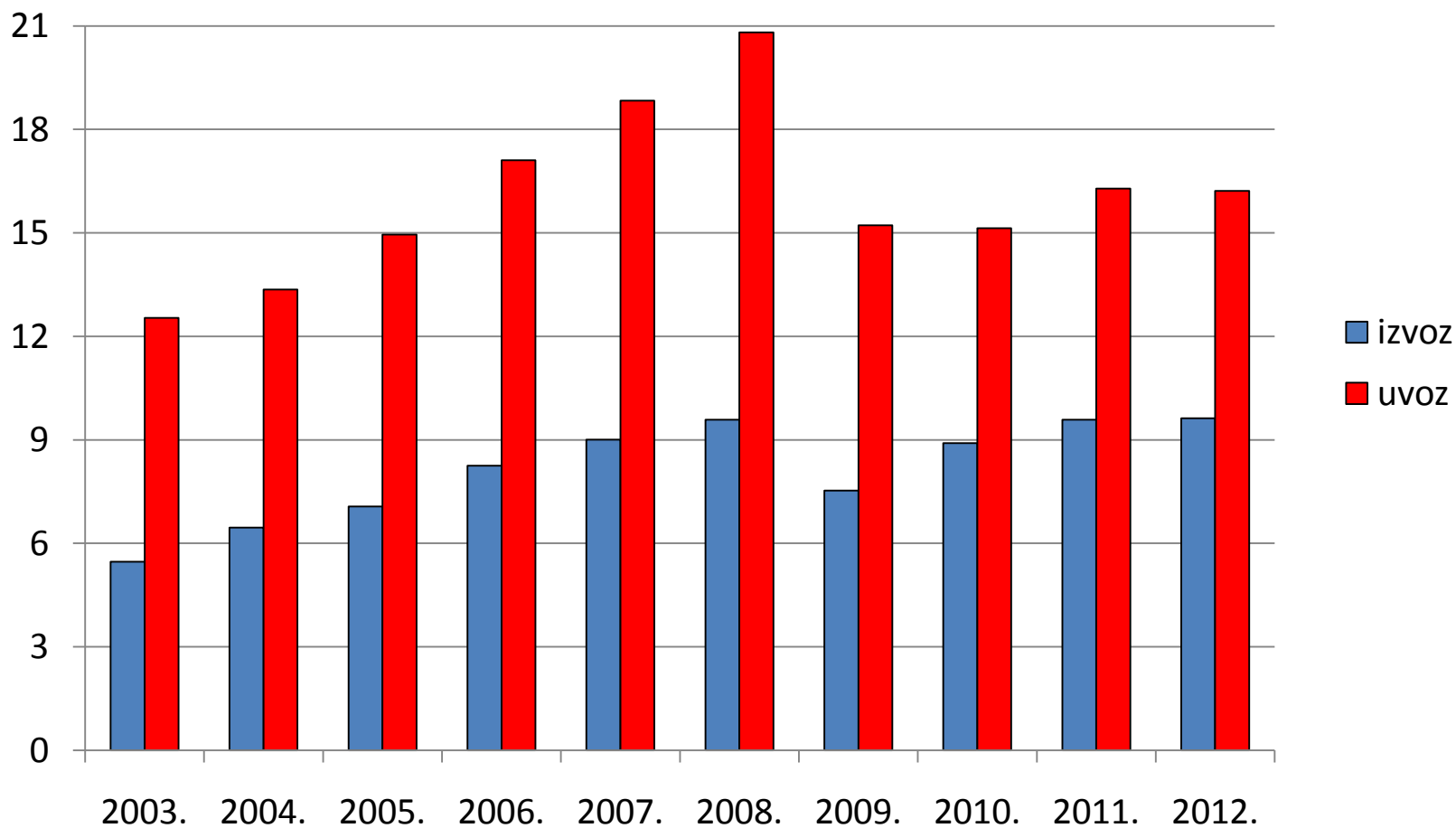
(Statistička izvješća, DZS, 1493/2013)

Hrvatske županije prema broju osobnih automobila 2011. godine

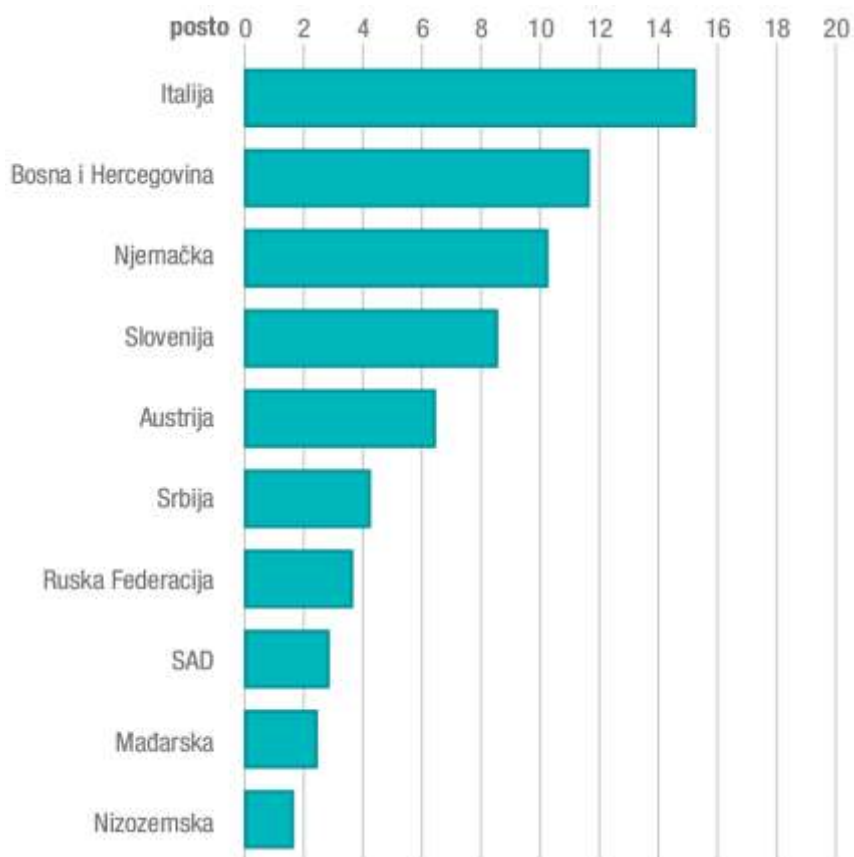
Kretanje vrijednosti robnog izvoza i uvoza Hrvatske od 2003. do 2012. godine

mlrd. eura

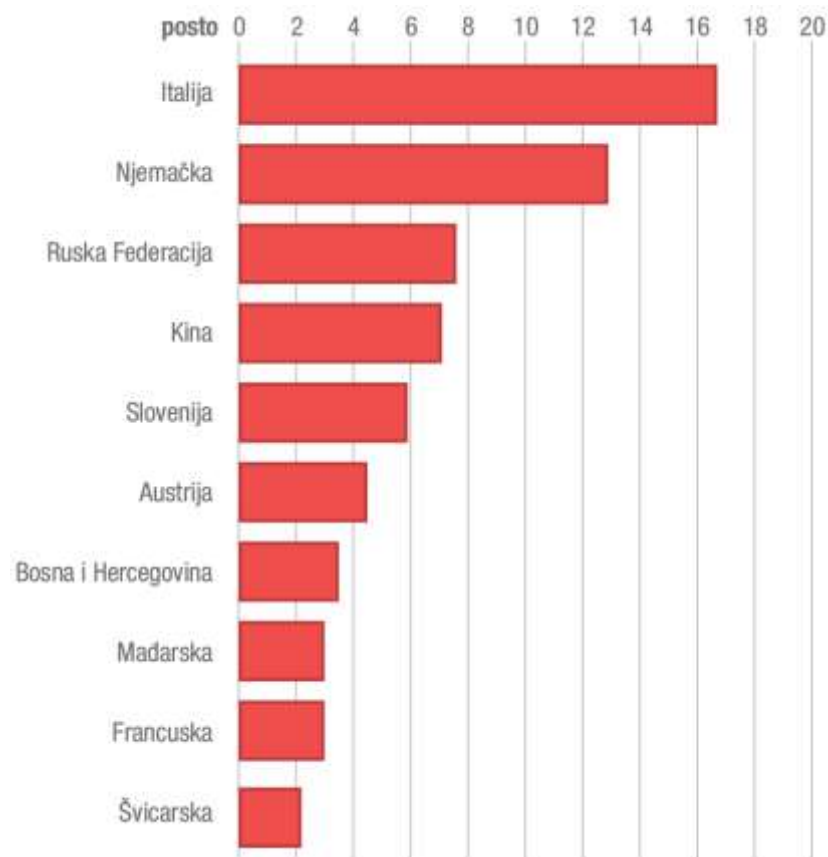

Glavni poslovni partneri Hrvatske u izvozu i uvozu 2012. godine (Priopćenje 4.2.4., DZS 2013.)

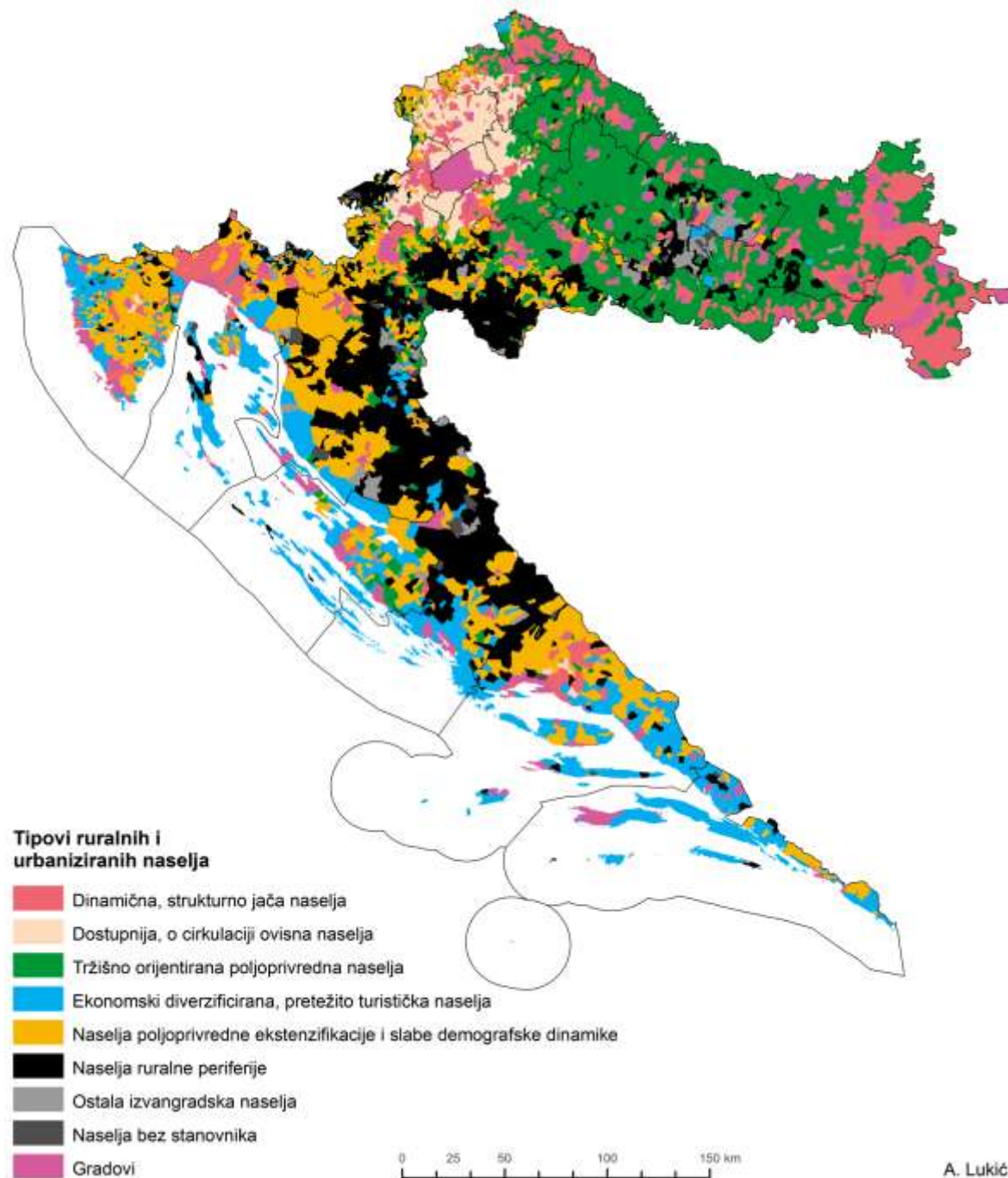
IZVOZ

UVOZ

Tipologija ruralnih područja Hrvatske

Gradska naselja i stanovništvo Hrvatske

Veličina naselja (broj stanovnika)	Broj naselja	Udio u ukupnom broju stanovnika Hrvatske 2011. (%)
<1999	15	0,57
2000-4999	54	4,23
5000-9999	31	4,87
10.000 i više	39	44,86
UKUPNO	139	54,53

(Popis stanovništva 2011., DZS)